

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ України

**Державний заклад
„ЛУГАНСЬКИЙ національний УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”**

МАКСИМОВСЬКА НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.013.42-057.875:379.8 (043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ**

13.00.05 – СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

**АВТОРЕФЕРАТ
ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК**

СТАРОБІЛЬСЬК – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківській державній академії культури, Міністерство культури України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Рижанова Алла Олександрівна,
Харківська державна академія культури,
завідувач кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Безпалько Ольга Володимирівна,
Київський інститут імені Бориса Грінченка,
директор Інституту людини;

доктор педагогічних наук, професор
Омельченко Світлана Олександрівна,
Державний вищий навчальний заклад
„Донбаський державний педагогічний
університет” (м. Слов’янськ), ректор;

доктор педагогічних наук, професор
Штифурак Віра Євгенівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету, професор кафедри
психології, соціології і права.

Захист відбудеться 16 грудня 2015 року о 13.30 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” у ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов’янськ, вул. Генерала Батюка, 19, ауд. 201.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, Луганська обл., м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 14 листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв’якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Становлення інформаційного суспільства актуалізує суспільне призначення молоді як найбільш мобільної та творчої вікової групи в розбудові культури постіндустріальної доби. Особлива роль у цьому припадає на студентську молодь, від соціально-громадянських цінностей та якості професійної, наукової підготовки якої залежить майбутнє не лише власної країни, регіону, світу, але й перспективи глобального людства. Проте соціальне виховання студентської молоді зазнає докорінних змін унаслідок формування глобального інформаційного простору, розгалуження віртуальної реальності, підвищення питомої ваги в житті юнацтва соціальних мереж, засобів масової комунікації, які фактично залишаються поза педагогічного регулювання викладачів вищих навчальних закладів, батьків, молодіжних громадських організацій тощо. При цьому психовікова специфіка студентської молоді (становлення соціальних ціннісних орієнтацій, професійної свідомості, юнацький максималізм, активно-дієвий інтерес до нового, мотивованість на самоактуалізацію й самореалізацію, прагнення самостійності й незалежності і т.п.) може спричинити і набуття соціального лідерства цією віковою групою в суспільстві, і призвести до її громадсько-професійної деформації (інформаційна агресія, Інтернет та комп'ютерна залежність, занурення у віртуальний світ з виходом з реального життя, інформаційне маніпулювання свідомістю, плагіат як норма фахової освіти, нівелювання суспільно корисного знання „інформаційним шумом”, кіберзлочинність), що значною мірою залежатиме від гармонізації процесу соціального виховання, зокрема у сфері дозвілля студентів, через науково обґрунтовану соціально-педагогічну діяльність (СПД) у вищому навчальному закладі (ВНЗ).

Дозвілля (як найменш регламентована й найумотивованіша сфера людського буття) в умовах інформаційного суспільства докорінно трансформується, „долаючи” межі ВНЗ, і може сприяти непримусовій активізації та реалізації соціальної суб'єктності, громадсько-професійній творчості студентської молоді не лише у вишах, але й територіальній громаді, на національному та міжнародному рівнях, відтак відігравати роль індикатора ціннісного опанування соціальної дійсності студентством. Нагальність соціального розвитку молоді через удосконалення різноманітних дозвіллевих потреб за інформаційної доби актуалізує значення професійної соціально-педагогічної діяльності у ВНЗ. Отже, СПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля (і вишу, і відкритого соціокультурного простору) має посилити позитивні соціально-виховні інформаційні впливи, зменшити негативні, при цьому за безпосередньої участі самого юнацтва в урізноманітненні та осучасненні власної дозвіллевої діяльності, у вдосконаленні її просторово-інституційного середовища. Відтак, актуалізується активна участь студентської молоді в соціально

позитивних діяч у умовах сфери дозвілля інформаційної доби, що втілюється в анімаційному підході до соціально-педагогічної діяльності у ВНЗ, який стане профілактикою особистісного, вікового егоїзму, правового та громадянського нігілізму, ейджизму тощо, уможливить одухотворення студентського дозвілля, виявлення соціальної творчості молоді.

Соціальне значення вільного часу й дозвілля для розвитку людини досліджували представники багатьох наукових галузей, зокрема філософії (О. Бойко, Т. Веблен, Г. Орлов), культурології (М. Аріарський, І. Арнольдів, А. Жарков, В. Дуліков, Т. Кисельова, Ю. Красильников, В. Піча, Е. Соколов, Ю. Стрельцов, В. Суртаєв, Б. Трегубов, В. Триодін, В. Туєв), соціології (Л. Акімова, М. Вебер, Ж. Дюмазедьє (Dumazedier), Г. Зборовський, Н. Цимбалюк, Р. Стеббінс (Stebbins), М. Фурастьє (Furaste), економіки (Т. Абанкіна, В. Патрушев), педагогіки (В. Бочелюк, А. Воловик, В. Воловик, І. Єрошенков, В. Кірсанов, Б. Мосальов, Е. Новаторов, Б. Титов) та ін.

Соціально-виховний аспект сфери дозвілля вивчали: Р. Азарова, І. Белецька, Т. Вдовенко, Л. Габора, Т. Гаміна, В. Кірсанов, Ю. Нагорний, С. Пішун, І. Петрова, Д. Шамсутдінова. Вирішення окремих соціальних проблем особистості через залучення ресурсів дозвіллевої сфери досліджували В. Гладиліна, Т. Гончар, О. Гончарова, О. Діба, Т. Зрелова, Ю. Клейберг, Г. Колик, С. Лаврецова, Ю. Моздокова, О. Расказова, Л. Сайкіна, А. Фатов, С. Цюлюпа, О. Шеховцова та ін.

Дозвіллевих аспектів у соціальній педагогіці торкалися О. Безпалько, І. Зверева, О. Караман, А. Капська, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, І. Липський, Л. Мардахаєв, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Омельченко, О. Расказова, А. Рижанова, С. Савченко, І. Трубавіна, С. Харченко, Л. Штефан.

Формування інформаційного суспільства та його вплив на соціальне становлення людини, групи, соціуму досліджували Д. Белл (Bell), Е. Гідденс (Giddens), М. Кастельс (Castells), В. Келле (Celle), А. Печеї (Peccei), Е. Тоффлер (Toffler), Ю. Хаяши (Hayasi), В. Шейко.

Процес соціалізації студентської молоді досліджували Н. Лавриченко, С. Савченко, В. Штифурак та ін., соціальні проблеми цієї вікової групи стали об'єктом аналізу Ю. Волкова, М. Головатого, І. Кона, С. Левікової, В. Лисовського; соціально-педагогічну роботу у ВНЗ вивчали Ю. Богінська, О. Василенко, І. Трубавіна, С. Шашенко; формування соціальної поведінки студентів – А. Лякішева та ін. Значення вищої освіти в умовах інформаційного суспільства та специфіку соціального розвитку студентства на зламі цивілізацій, зокрема під впливом ЗМК та в глобальному віртуальному просторі, обґрунтовували К. Астахова, Є. Зеленів, А. Рижанова. Особливості позанавчальної діяльності як провідної для студентів у вільний час виявляли С. Савченко, С. Шашенко та ін. Організацію дозвілля студентства вивчали Г. Бреславська, А. Возняк, М. Гавриленко,

А. Гончаренко, З. Дзюба, Л. Кожевникова, І. Мачуліна, О. Недзвецька, С. Пішун, І. Сидор, О. Тадля, В. Тимошенко, І. Шевчук, С. Цюлюпа.

Анімацію як соціокультурне та соціально-педагогічне явище за кордоном досліджували Т. Валленіус (Т. Wallenius), А. Гурдон (Gurdon), Ж. Дюмазедьє (Dumazedier), П. Бенар (Beznar), Р. Лабурі (Laburi), М. Маренгула (Marrengula), К. Овесні (Ovesni), Е. Сантос (E. Santos), М. Симоно (Simonot), М. Фот (Foth). на пострадянському просторі – А. Андреєва, Л. Волик, Т. Дедуріна, В. Ішук, Т. Лесіна, М. Моїсєєва, М. Нікітський, М. Петрова, О. Ремізова, Л. Сайкіна, С. Сергієнко, Л. Тарасов, Є. Хриков, О. Чернищенко, І. Шульга, М. Ярошенко. Підготовку фахівців до організації дозвілля й анімаційної діяльності розглядали Л. Волик, В. Кірсанов, Р. Костецьки, Т. Лесіна, С. Пащенко, В. Плотникова, І. Шульга.

Однак нині бракує досліджень, які створювали б концептуальне наукове підґрунтя для реалізації соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, розкриття її соціально-творчого потенціалу на основі анімаційного підходу. Отже, у соціально-педагогічній теорії та практиці існують *суперечності* між: соціальною метою активізації громадянської та суспільної життєдіяльності студентської молоді та обмеженістю сучасних педагогічних механізмів удосконалення просоціальної позиції особистості студента у сфері дозвілля в умовах формування інформаційного суспільства; необхідністю трансформації підходів до соціального виховання студентської молоді у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства та відсутністю в соціальній педагогіці теоретичних і методичних засад здійснення цього процесу; потребою активізації соціальної творчості студентської молоді через одухотворення її дозвілля й відсутністю науково-методичного обґрунтування анімаційного підходу до соціально-педагогічної діяльності зі студентством у сфері дозвілля; необхідністю вдосконалення практики педагогізації дозвілля студентів, особливо в сучасному інформаційно-культурному просторі поза межами ВНЗ, та відсутністю системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

Отже, проблема дослідження соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля зумовлена соціальною, теоретико-методологічною, методичною та практичною значущістю, вирішення якої лежить у площині культурологічної парадигми соціальної педагогіки інформаційної доби. Виявлені суперечності та відсутність у вітчизняній соціально-педагогічній науці цілісного дослідження, яке б розкривало теоретичні та методичні засади системної організації соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, зумовили вибір теми дисертації – **„Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до плану роботи кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури як складова частина комплексної наукової теми „Дослідження культурологічних основ розвитку соціальної педагогіки та соціальної психології в умовах інформаційного суспільства”. Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Харківської державної академії культури (протокол № 5 від 28 грудня 2012 р.), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 26.02.2013 р.).

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні засади системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

Мета дослідження – наукове обґрунтування теоретичних і методичних засад соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, розробка та експериментальна перевірка системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток соціальної творчості студентської молоді у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

Концепція дослідження. Основні концептуальні положення визначають стратегію й тактику наукового дослідження проблеми соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

Відповідно до **першого** концептуального положення, історико-теоретичними засадами соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля є визначені тенденції взаєморозвитку сфери дозвілля та системи вищої освіти: по-перше, виникнення в Античності (прибл. V – III ст. до н.е.) дозвіллево-інтелектуальних філософських спільнот, тогочасних вищих шкіл (державно-регламентувальний етап), де освітній процес був особливим різновидом дозвілля; по-друге, становлення в Середньовіччі (XI ст.) університетів як самостійного соціального інституту спричинило формування специфічного виду дозвілля (у межах вищого навчального закладу) студентів, вихідців з клірикально-міщанського стану, при цьому негативні прояви їхнього дозвілля в соціальному середовищі середньовічного міста викликали потребу в педагогічному врегулюванні цього процесу (обмежувально-становий етап); по-третє, формування національного університету Індустріальної доби (XVII ст.) поглибило професіоналізацію вищої освіти, вплинуло на розбудову інституціонально-просторового середовища студентського дозвілля, урівноваження його інтелектуального, мистецького, оздоровчо-фізичного змісту, із зародженням громадсько-професійної ініціативи цієї соціальної групи (без станових

обмежень), цьому сприяло усталене регулювання їхньої позанавчальної діяльності (прагматично-соціалізувальний етап); різноконфесійна мережа перших освітніх закладів вищого типу в Україні (XVII ст.) не сприяла формуванню єдиних традицій дозвілля вітчизняних спудеїв, але загальним змістом їхньої дозвіллевої діяльності було національно-культурне відродження; становлення системи університетів (XIX ст.) за часів Російської імперії призвело до жорсткого регламентування позанавчальної діяльності студентів із самоорганізацією реалізації особистісних дозвіллевих потреб поза межами закладу вищої освіти; за радянських часів розгалуження системи професійної вищої освіти супроводжувалося заідеологізованістю змісту, урізноманітненням відповідних методів і форм проведення вільного часу студентської молоді, з одночасним розширенням просторово-інституціонального середовища її сфери дозвілля.

Згідно з **другим** концептуальним положенням методологічними засадами соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля є: сукупність методологічних підходів – системного, культурологічного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, середовищного, синергетичного, соціокультурного, партисипативного; узагальнення теорії дозвілля, дозвіллевої діяльності з кінця XX ст., складниками дозвілля визначено дозвіллеві потреби соціальних суб'єктів, відповідна діяльність, створена для цього інфраструктура; культурологічна парадигма соціальної педагогіки, що завдяки розгляду соціального виховання в культурі людства уможливило обґрунтування соціальної педагогіки дозвілля як теоретичної основи для СПД у сфері дозвілля, метою якої є розвиток соціальності людини, групи шляхом гармонізації дозвіллевих потреб та діяльності у дозвіллевому просторово-інституціональному середовищі; СПД у сфері дозвілля визначається як культуровідповідне регулювання процесу соціального виховання студентів у дозвіллевій діяльності з метою створення науково обґрунтованих умов для розвитку їхньої соціальної творчості через гармонізацію дозвілля.

За **третім** концептуальним положенням основу специфіки СПД зі студентською молоддю в умовах інформаційного суспільства становлять зміни сфери дозвілля відповідно до нових засобів (Інтернет), розширення простору (віртуальний) та спільнот (соціальні мережі), що потребує перегляду підходів до СПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля; необхідність гармонізації інформаційно-дозвіллевих потреб у розширеній віртуальній сфері дозвілля поряд з традиційними видами дозвіллевої діяльності студентів, забезпечення її координування в необмеженому дозвіллевому просторі через утворення студентами нових моделей соціально-творчої взаємодії у сфері дозвілля; стимулювання соціальної суб'єктності та творчості, що можливе при застосуванні анімаційного підходу, який розуміється як гармонізація соціально-виховних впливів

дозвілля в сучасному інформаційному суспільстві, яке розбудовується на основі ціннісно-сислової самоорганізації й активізації соціальної життєдіяльності, результатом його запровадження є соціальна творчість студентської молоді.

Четверте концептуальне положення: специфіка анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля інформаційної доби полягає в тому, що під час її запровадження відбувається: посилення самоорганізованості (соціальна суб'єктивізація), прискорення механізму соціальної каталізації в межах інформаційного суспільства (розвиток соціального інтересу, активності та відповідальності), інтенсифікація соціально-позитивних дій (умотивована ініціативізація, що сприяє динаміці соціальної творчості) і у сфері дозвілля соціально-виховного середовища ВНЗ, і у відкритому дозвіллевому просторі міста, регіону, країни.

Відповідно до **п'ятого** концептуального положення теоретико-методичною основою створення відкритої системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля є її розуміння як складної відкритої змішаної соціальної системи переважно перетворювальної спрямованості, яка передбачає єдність процесуальних елементів, дозволяє реалізовувати сформовані дозвіллеві потреби і сприяє підвищенню їх просоціальної спрямованості до рівня соціальної творчості, яка ґрунтується на суб'єктності студентства, відбувається в різноманітних інституціях і закладах сфери дозвілля. Особливостями цієї системи є: високий ступінь відкритості; самовідновлювальність на основі соціальної творчості; умотивована участь соціальних суб'єктів у вдосконаленні функціонування системи; наявність великої кількості різнорідних складників, що зумовлює розширення організаційно-управлінського елементу системи; рядоположеність структурних елементів системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності на кожному рівні забезпечують стійкість зв'язків у середині системи.

Згідно з **шостим** концептуальним положенням методичними засадами ефективного створення, упровадження та функціонування системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля є обґрунтована сукупність методів та форм, які реалізуються у сфері дозвілля ВНЗ на основі вдосконалення традиційних виховних сфер та оновлення засобів діяльності (Інтернет, ЗМІ), задоволення інформаційно-дозвіллевих потреб, надання їм інтерактивності й творчої спрямованості, та у відкритій сфері дозвілля, що зумовлює реалізацію соціальної творчості студентства у сфері дозвілля, розширення її меж в умовах інформаційного суспільства (методи мотивування та залучення до діяльності, організації інтерактивної взаємодії, активізації та генерації настрою, самовиховання та самоорганізації та ін.).

Основні положення представленої концепції знайшли своє відображення в **гіпотезі дослідження**, яка базується на припущенні, що анімаційна соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля набуде ефективності за умови її наукового обґрунтування, теоретичної й методичної розробки та організації як системи, основними компонентами якої стануть: *рівні*: сфера дозвілля ВНЗ, відкрита сфера дозвілля; *процесуальні складники*: *цільовий компонент* – для визначення загальної мети, цілей на різних рівнях організації, стратегічних пріоритетів, напрямів та завдань соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля; *організаційно-управлінський компонент*, що передбачатиме обґрунтовану єдність законодавчих підстав, соціально-виховних умов (та принципів регулювання АСПД; *суб'єкт-суб'єктний* – у межах якого студентська молодь розглядається як безпосередній учасник анімаційної соціально-педагогічної діяльності, який взаємодіє з виховною та організаційно-творчою ланкою закладу вищої освіти, представниками закладів сфери дозвілля, дозвіллевих спільнот; *змістовний* – який є сукупністю стратегічних пріоритетів, напрямів та завдань АСПД на рівні ВНЗ та у відкритій сфері дозвілля; *операційний* – як сукупність оновлених методів і форм дозвіллевої діяльності, добір засобів, що дозволяють реалізувати соціально-творчі потреби студентів в умовах інформаційного суспільства; *результативний* – для визначення ефективності системи.

Відповідно до мети, предмета дослідження визначено такі **завдання**:

1. На підставі історичного аналізу визначити особливості становлення сфери дозвілля у філогенезі та її вплив на розвиток людини.
2. Виокремити специфіку розвитку дозвілля студентської молоді в історико-педагогічному аспекті.
3. Виявити особливості становлення студентського дозвілля в Україні.
4. Визначити психовікові та соціальні характеристики студентської молоді як суб'єкта дозвіллевої діяльності в умовах інформаційного суспільства.
5. Визначити особливості соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.
6. Обґрунтувати анімаційний підхід як провідний для реалізації соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля за інформаційної доби.
7. Розробити систему анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

8. Експериментально перевірити та проаналізувати ефективність системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

Методологічні засади дослідження становлять загальні положення теорії пізнання, філософське вчення про взаємозумовленість соціальних явищ і процесів, ідеї діалектичного розвитку свідомості й поведінки в результаті залучення до конкретних видів діяльності, філософські положення про розвиток людини в соціальному середовищі як відкритій системі; загальнонаукові підходи: історичний – для визначення тенденцій становлення сфери дозвілля у філогенезі, культурологічний – для з'ясування специфіки соціальної педагогіки інформаційної доби та визначення основних засад теорії і практики соціально-педагогічної діяльності, системний для розробки моделі системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля закладу вищої освіти та відкритому соціально-культурному середовищі.

Теоретичною основою дослідження є: історичні тенденції становлення та розвитку соціальної життєдіяльності людства, сфери дозвілля у філогенезі (О. Абрамян, Я. Буркхардт, Л. Волобуєва, Л. Винничук, Д. Грей, А. Гуревич, А. Ерман, В. Кадеєв, Ю. Ліпс, О. Лосєв, Л. Модзалевський, І. Петрова, Е. Фролов, Е. Чемберлін); провідні засади розвитку соціуму в інформаційному суспільстві (Р. Абдеєв, Д. Белл, Е. Гідденс, І. Девтеров, М. Кастельс, В. Келле, Б. Колліз, Г. Кардозо, М. Маклюєн, Н. Попкова, Д. Рошкофф, Б. Славін, Е. Тоффлер, Ф. Уєбстер, Ю. Хаяши, П. Хіманен, В. Шейко), зокрема сфери дозвілля (О. Бойко, І. Петрова); праці узагальнення теорії вільного часу та дозвілля (С. Паркер, В. Піча, Е. Соколов, Ю. Стрельцов) з визначення сутності та структури сфери дозвілля (Р. Азарова, Т. Вдовенко, А. Воловик, В. Воловик, В. Кірсанов, В. Піча, І. Петрова); концептуальні положення загальної теорії системного підходу (В. Афанасьєв, І. Блауберг, М. Каган, В. Краєвський, Т. Парсонс, І. Пригожин, В. Сагатовський, В. Садовський, Е. Юдін); принципи проектування систем у педагогіці (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Докучаєва), соціальній педагогіці (О. Беспалько, О. Караман, С. Коношенко, С. Омельченко, В. Тесленко, І. Трубавіна); наукові положення культурологічного (М. Аріарський, А. Арнольдєв, Б. Єрасов, В. Шейко), діяльнісного (Л. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн), особистісно зорієнтованого (І. Бєх, С. Подмазін, І. Якиманська), середовищного (М. Боритко, Ю. Мануйлов, Л. Мардахєв, С. Шацький), партисипативного (І. Касьянова, І. Кравченко, О. Нікітіна), соціокультурного (П. Сорокін, А. Тойнбі, О. Шпенглер), синергетичного (І. Пригожин, Г. Хакєн) підходів; особливості соціалізації та соціального формування особистості, трансформації соціального середовища, соціально-педагогічної діяльності (О. Беспалько, І. Зверєва, А. Капська, Н. Лавриченко, Г. Лактієнова, І. Липський, Л. Мардахєв, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Омельченко, О. Расска-

зова, А. Рижанова, С. Савченко, І. Трубавіна, С. Харченко); соціального розвитку студентства як соціальної групи (С. Левікова, В. Лісовський, В. Павловський, Л. Сокурянська), соціального виховання студентської молоді, соціально-педагогічної діяльності у ВНЗ (С. Савченко, А. Рижанова, В. Штифурак); основні засади анімації та анімаційної діяльності (А. Гурдон, Ж. Дюмазедьє, П. Бенар, Р. Лабурі, М. Симоно, Л. Волик, Є. Мамбєсков, Л. Тарасов, І. Шульга, М. Ярошенко), зокрема зі студентською молоддю (М. Петрова). Також нормативно-законодавчі акти (Закон „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (1993), Закон України „Про вищу освіту” (2014), Закон України „Про культуру” (2010), Концепція національного виховання студентської молоді (2009)).

Для вирішення поставлених завдань запроваджено комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз історичних та історико-педагогічних джерел для виявлення специфіки становлення сфери дозвілля у філогенезі; порівняння для зіставлення схожих та відмінних тенденцій дозвіллевой діяльності студентської молоді в процесі соціально-культурних змін; аналіз наукових досліджень, теоретичне узагальнення, систематизація наукових розробок щодо соціалізації та соціального виховання студентства для визначення сутності соціально-педагогічної діяльності з цією соціальною групою; синтез – для побудови концепції соціальної педагогіки дозвілля та розробки анімаційного підходу до соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля; моделювання – для розробки системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю в позанавчальному дозвіллевому середовищі ВНЗ та відкритій сфері дозвілля; *емпіричні*: педагогічне пряме й опосередковане спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, аналіз документів (концепції та планів виховної роботи, звітів ВНЗ) – для діагностування соціально-виховного середовища закладу вищої освіти, виявлення рівня соціальної творчості студентської молоді до та після експериментальної роботи, соціально-педагогічний експеримент – для перевірки ефективності системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, кількісний та якісний (рейтинг, метод експертного оцінювання) аналіз результатів дослідної роботи, зокрема з використанням *методів математичної статистики* для визначення статистичної значущості результатів дослідження.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що *вперше*:

визначено теоретичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля:

- динаміку студентського дозвілля у філогенезі: щодо *реалізації дозвіллевих потреб* – від інтелектуально-дозвіллевих в Античності через конфлікт релігійно-освітянських та побутово-особистісних потреб за

Середньовіччя до врівноваження інтелектуальних, мистецьких, фізичних потреб з виокремленням громадянсько-професійної ініціативності студентів за Індустріальної доби; щодо *провідних змісту та форм дозвілєвої діяльності* – від інтелектуальних змагань, прогулянок, трапез, свят через містерії, християнські мистецтва, шахи та заборонені турніри, азартні ігри тощо, до фізичного загартування, науково-дослідної діяльності, громадянсько-просвітницької та волонтерської активності; щодо *просторово-інституціонального середовища* – від відособленого середовища міста-держави дозвілля античних філософів через обмежений освітній простір середньовічного університету, до студентських кампусів, містечок, стадіонів, клубів індустріального суспільства;

- особливості студентського дозвілля в інформаційному суспільстві: інформаційне середовище стає активно діючим осередком дозвілля; віртуальна та реальна можливості вийти за межі звичайного соціального простору створюють для студентів умови для долучення до культуротворчих процесів через дозвілєву діяльність; новий засіб дозвілля – Інтернет забезпечує підвищення обізнаності у сфері вільного часу; трансформуються види та форми дозвілєвої діяльності, що зумовлено інформаційними потребами та об'єктивними умовами інформатизації; виникають ризики сфери дозвілля та дозвілєвої діяльності в інформаційному суспільстві (інформаційна агресія, нерівність, залежність);

- соціальну педагогіку дозвілля студентської молоді як напрям розвитку сучасної соціальної педагогіки у вищій школі, мета якого – дослідження та розробка соціально-педагогічних умов гармонізації соціально-виховних впливів на дозвілєву діяльність студентів як соціальних суб'єктів в умовах інформаційного суспільства, підвищення ефективності їх соціалізації та набуття вищого рівня соціальності; „анімаційна соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля” – процес активізації, надихання студентів на суспільні перетворення та вдосконалення соціально-культурних умов існування в інформаційному суспільстві через активну просоціальну суб'єктну позицію та інтенсивну соціальну взаємодію в позанавчальний час у ВНЗ і відкритій сфері дозвілля, що сприяє соціальному розвитку шляхом реалізації соціальної творчості;

- сутність анімаційного підходу до СПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля полягає в тому, що його застосування забезпечує створення інформаційно-дозвілєвого середовища у ВНЗ і участь студентів на основі самоорганізації в його розбудові; популяризацію соціально позитивної інформації, розкриття власних можливостей у позанавчальній діяльності; висунення ініціатив і їх реалізація; підтримання високої якості соціальної життєдіяльності студентства у сфері дозвілля інформаційного суспільства;

методичні засади, що зумовлюють ефективність запровадження системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською

молоддю у сфері дозвілля й виявляються у цілісній єдності структурно-функціональних її компонентів: *рівнів*: сфера дозвілля ВНЗ, відкрита сфера дозвілля; *процесуальних складників: цільового компонента* – розвиток соціальної творчості (розвиток готовності до соціальної творчості та реалізація дозвіллевих ініціатив у відкритій сфері дозвілля) та культури дозвілля, *суб'єкт-суб'єктного* – студентська молодь, виховна та організаційно-творча ланка закладу вищої освіти, представники закладів сфери дозвілля, дозвіллевих спільнот, *організаційно-управлінського* – обґрунтована єдність законодавчих підстав, соціально-виховних умов (підтримка студентського самоврядування та ініціатив у позанавчальній діяльності, супровід студентського дозвілля в умовах інформаційного суспільства, забезпечення інтеграції виховних впливів відкритої сфери дозвілля) та принципів регулювання АСПД (загальних: гуманізму, гармонізації соціального та індивідуального, принцип інтеграції, опори на потенційні можливості соціального суб'єкта; спеціальних: вільної діяльності, добровільної участі, наближеності до суб'єкта, інформативності, різноманітності та змінюваності діяльності, інтересу, єдності розвитку, рекреації, розваг; єдності навчально-виховного процесу у ВНЗ, особистісного підходу, діалогічного спілкування, демократизації позанавчальної діяльності; специфічних: наданої можливості, прямої участі, умотивованості, толерантності та емпатії, визволення для творчості, активної та відповідальної позиції, конструктивної взаємодії, емоційної позитивності, субсидіарності, ініціативності, *змістовного* – стратегічні пріоритети, напрями та завдання на рівні ВНЗ (удосконалення традиційних виховних сфер ВНЗ для забезпечення розвитку соціальної творчості студентської молоді через сферу дозвілля; розбудова соціально-позитивного інформаційно-дозвіллевого середовища в позанавчальній діяльності для виявлення та активізації соціальної суб'єктності; спрямування соціально-позитивної ініціативи на вдосконалення соціально-виховного простору ВНЗ) та у відкритій сфері дозвілля (висунення та реалізація соціально-позитивних дозвіллевих ініціатив у відкритому соціально-культурному просторі, урізноманітнення просоціального дозвілля, нейтралізація асоціального, участь у вдосконаленні сфери дозвілля та розбудові глобальної культури в інформаційному суспільстві), *операційного* – оновлені методи й форми дозвіллевої діяльності, добір засобів, що дозволяють реалізувати соціально-творчі потреби студентів, зокрема мистецтво, медіа, туризм, *результативний* – соціальна творчість студентської молоді як критерії її розвитку;

набули подальшого розвитку наукові уявлення про: історичні аспекти становлення сфери дозвілля у філогенезі; трансформацію сфери дозвілля студентської молоді в сучасних соціокультурних умовах інформаційної доби; сутність анімаційної діяльності; розвиток соціальної суб'єктності як підґрунтя для набуття соціальності студентів, явище соціальної творчості як

прояв соціальності особистості; поняття „сфера дозвілля”, „соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля”, „соціальна творчість студентської молоді”;

удосконалено форми й методи соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

Практична значущість дослідження полягає в реалізації системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в позанавчальному процесі ВНЗ та у відкритій сфері дозвілля; організації регіонального центру студентського дозвілля, запровадженні оновлених форм (флеш-моб, квест, віртуальна екскурсія та ін.) організації дозвілля студентів в умовах інформаційного суспільства; розробці рекомендацій з метою вдосконалення планів виховної роботи щодо діяльності кураторів та самоврядування вищого навчального закладу; методичному забезпеченні спеціалізації „Анімаційна діяльність соціального педагога” („Соціально-педагогіка дозвілля”, „Технології анімаційної діяльності соціального педагога у сфері дозвілля”, „Анімаційна діяльність у територіальній громаді”).

Результати дослідження можуть бути використані в процесі організації соціально-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти, для підготовки кураторів, студентського активу, організації співпраці з волонтерськими та громадськими організаціями у сфері дозвілля; розширенню міжрегіональних та міжнаціональних контактів студентства.

Результати дослідження **впроваджені** в позанавчальній діяльності Харківської державної академії культури (довідка про впровадження № 01-03-417, від 13.05.2015 р.), Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” (довідка про впровадження № 01-12, від 19.05.2015 р.), Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 04-504, від 07.05.2015 р.), Української інженерно-педагогічної академії м. Харків (довідка про впровадження № 106-04-59, від 07.05.2015 р.), Харківської академії дизайну та мистецтв (довідка про впровадження № 03-617, від 19.05.2015 р.).

Особистий внесок автора у роботі, що опублікована в співавторстві, полягає у визначенні історичної специфіки студентського дозвілля, виокремленні соціально-педагогічного аспекту дозвіллевої діяльності в процесі соціального виховання студентської молоді.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження було представлено в доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних та науково-методичних конференціях різного рівня – *Міжнародних*: „Освіта, культура та мистецтво в добу цивілізаційної глобалізації” (Харків, 2007), „Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань” (Харків, 2009), „Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку” (Харків, 2010 – 2012),

„Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства” (Київ, 2012), „Духовно-нравственные ценности и профессиональные компетенции рабочей и учащейся молодежи” (Первоуральськ, 2013), Міжнародна веб-конференція: „Актуальні проблеми взаємодії вищої професійної освіти, соціальних служб і педагогічної практики: регіональний аспект” (на основі досвіду України і Росії) (Харків 2011), „Міжнародний симпозіум з питань культурно-мистецької освіти” (Харків, 2013), „Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін” (Суми, 2015); *Всеукраїнських* – „Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття” (Харків, 2008 – 2015), „Гуманітарні аспекти формування особистості” (Львів, 2011 – 2012), „Процес виховання у координатах духовного розвитку особистості” (Київ, 2013), „Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми і перспективи” (Харків, 2014), *V Всеросійська науково-практична конференція з міжнародною участю „Духовно-нравственные ценности рабочей молодежи” (Первоуральськ, 2011); регіональних* – „Соціальний педагог – спеціаліст із соціального виховання” (Харків, 2011), „Сучасна освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика” (Харків, 2011), „Возрождение духовности в современном мире: взаимодействие церкви и образования” (Харків, 2012), „Сучасна освіта в умовах реформування : проблеми, теорія, практика” (Харків, 2012), „Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика” (Харків, 2013), „Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації” (Ніжин, 2014), „Теорія і практика соціального виховання: соціальна суб’єктність, активність та відповідальність” (Харків, 2014). Основні висновки роботи обговорювалися й позитивно оцінені на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури.

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи відображено в 56 працях, з них 55 одноосібні, зокрема: 1 монографія; 35 статей у наукових фахових виданнях України (з них 4 статті у виданнях, що включено до наукометричної бази, 2 – у періодичних зарубіжних виданнях); 5 навчально-методичних матеріалів. Загальний обсяг публікацій 51 друкований аркуш.

Кандидатська дисертація „Формування культури материнства жіночої молоді у соціально-педагогічному середовищі вищого навчального закладу” за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка захищена у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка у 2008 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (729 найменувань, з них 18 іноземними мовами), 18 додатків на 44 сторінках. Загальний обсяг роботи – 559 сторінок. Робота містить 19 таблиць та 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, концепцію, завдання, теоретико-методологічну основу, методи дослідження, а також наукову новизну й практичне значення результатів, наведено відомості про апробацію, інформацію щодо впровадження отриманих результатів і структури роботи.

У першому розділі – „Еволюція дозвілля студентської молоді” – представлено результати історичного аналізу становлення сфери дозвілля у філогенезі, виявлено особливості розвитку студентського дозвілля загалом та специфіку його проявів в Україні.

У результаті вивчення історичних фактів (О. Абрамян, Ю. Андреев, Я. Буркхардт, Л. Винничук, Д. Грей, А. Гуревич, А. Ерман, В. Йегер, В. Кадеев, Г. Кнабе, Ю. Ліпс, П. Монро, Е. Фролов, Е. Чемберлін), їх філософсько-культурологічного (Л. Волобуєва, О. Генкіна І. Петрова, О. Лосєв, І. Пантелєєва), педагогічного (А. Воловик, І. Ісаєва, Л. Модзалевський, А. Рижанова, К. Шмідт та ін.) осмислення та систематизації виокремлено *періоди становлення сфери дозвілля*, у межах яких виявлено особливості дозвіллевої діяльності студентської молоді, а саме: колективно-синкретичний (Первісний період); державно-регламентувальний (Античність); обмежувально-становий (Середньовіччя); прагматично-соціалізувальний (Індустріальна доба); одухотворювально-активізувальний (Постіндустріальна епоха). На всіх етапах розвитку сфери дозвілля провідними ознаками її динаміки є створення умов для реалізації дозвіллевих потреб соціальних суб'єктів у відповідній діяльності в просторово-інституційному середовищі сфери дозвілля.

Особливості становлення вітчизняної сфери дозвілля, що впливали на розвиток соціальності українців, досліджували історики (Д. Багалій, О. Воропай, О. Гончаренко, О. Гриценко, М. Грушевський, С. Кваша, І. Крип'якевич, О. Матковська, С. Пангелов, В. Сапіга, С. Сірополко, Д. Яворницький, М. Ясінський), дозвіллезнавці та педагоги (В. та В. Бочелюки, А. та В. Воловики), культурологи (Л. Тишевська, І. Петрова, В. Шейко та ін.). З'ясовано, що за дохристиянських часів (VI – X ст.) першоджерелом розвитку сфери дозвілля наших пращурів було святково-обрядове дійство, яке втілювало потреби консолідації спільноти та збереження соціальних і культурних традицій. Поширення християнства (від X ст.) серед східних слов'ян і офіційне його введення в Київській Русі зумовило те, що суспільні форми проведення вільного часу розвивалися на церковно-релігійній основі й задовольняли потреби в єднанні через спільну працю та дозвілля (братчини, толока, храмові свята). У подальшому (XIV – XVIII ст.) існування земель України під владою різних держав позначалося на суспільній життєдіяльності, тому розвиток дозвіллевих потреб різних верств населення та дозвіллевої діяльності (етнічно-культурні клуби Галичини, козацьке

дозвілля) сприяли розвитку сфери дозвілля. Актуалізація національної ідеї в соціокультурному розвитку країни з середини XIX – на початку XX ст. виявила нового суб'єкта вдосконалення сфери дозвілля – інтелігенції, демократично налаштоване дворянство, що вплинуло на урізноманітнення змісту дозвіллевої діяльності трудового населення (просвіта, громадська підтримка, взаємодопомога), позначилося на інфраструктурі (товариства грамотності, народні будинки, бібліотеки, читальні, курси, музеї) сфери дозвілля і прискорило розвиток соціальності і народу, і тих, хто ініціював суспільно-дозвіллеві перетворення. Становлення СРСР та регламентація сфери дозвілля хоча й сприяли оформленню системи дозвіллевих закладів, розробці теорії дозвіллевої діяльності, методик масово-освітньої роботи (наочна пропаганда, клубні вечори, агітбригади, самодіяльність та ін.), професійній підготовці фахівців для цієї сфери, проте спричинило жорстку ідеологізацію дозвілля. Така ідеологізація наприкінці XX ст., на жаль, призвела до руйнації сфери дозвілля, що потребує наукового обґрунтування її трансформації відповідно до нових соціально-культурних умов.

Теоретичні засади дозвілля репрезентовано в працях таких науковців, як Г. Аванесова, Р. Азарова, М. Аріарський, І. Арнольдов, А. Воловик, А. Жарков, В. Кірсанов, Т. Кисельова, Ю. Красильников, Г. Орлов, І. Петрова, В. Піча, Е. Соколов, Ю. Стрельцов, В. Суртаєв, Б. Трегубов та ін. Поняття „дозвілля”, що є родовим для понять „сфера дозвілля”, „дозвіллева діяльність”, визначається як історичне та соціально-культурне явище, яке ґрунтується на задоволенні дозвіллевих потреб у відповідній діяльності соціальних суб'єктів у вільний час у спеціально створеному просторово-інституціональному середовищі; *сфера дозвілля* – це складник загального соціально-культурного простору, що відображає актуальний стан дозвіллевих потреб, розмаїття видів та змістового наповнення дозвіллевої діяльності щодо їх задоволення у відповідній інфраструктурі; *дозвіллева діяльність* – ціннісно зумовлене вільне обрання та здійснення активних дій соціальними суб'єктами з метою задоволення духовних і соціальних потреб у дозвіллевому просторово-інституціональному середовищі; *просторово-інституціональне середовище сфери дозвілля*: специфічні заклади культури, туризму, мистецтва та безпосередньо не призначені для цього установи, де реалізуються потреби й здійснюється дозвіллева діяльність (заклади освіти, соціальної сфери, обслуговування, ЗМІ тощо). Сфера дозвілля має різні рівні реалізації (особистість, група, суспільство) й специфіку управління (наукова обґрунтованість, законодавче регулювання, кадровий та ресурсний потенціал, самоуправління), може бути локальною та відкритою, залежно від статусу та належності соціального суб'єкта до певної соціальної інституції.

Специфіка студентського дозвілля за рубежем (О. Джурирський, Т. Жуковська, Д. Літошенко, П. Монро, Л. Модзалевський, Н. Поляков, В. Савчук, П. Уваров, Е. Фролов) полягає в тому, що виникнення вищої

освіти пов'язане з дозвіллевім спільнотами філософів та їхніх учнів. Діяльність таких дозвіллево-інтелектуальних осередків доводила ідею „високого дозвілля” освіченої людини. Перші дозвіллево-освітні об'єднання (Піфагорійський союз, Платонівська Академія, Лікей Аристотеля та ін.) стали суспільною відповіддю на потребу керування державою вільними від фізичної праці філософами, сприяли усталенню соціального образу освіченої молоді як інтелектуальної еліти суспільства через задоволення дозвіллевих потреб в обмеженому територіально просторі (спільні інтелектуальні прогулянки, трапези, свята).

На відміну від філософських шкіл Античності, за часів Середньовіччя відбувається трансформація дозвілля студентів в освіті. Суспільні вимоги до благочестивої поведінки середньовічного студента зумовили жорстко регламентовані церквою форми його дозвілля („Довідник досконалого студента” (1495 р.). Оскільки навчання в університеті слугувало своєрідним соціальним ліфтом, значно розширилися стосовно Античності його суб'єкти (а отже, і дозвіллеві потреби), хоча обмежувалися тими, хто мав вільний час, знав латину, сплачував за навчання. Студенти під час дозвілля займалися не тільки задоволенням інтелектуальних та мистецьких потреб (читання, студентські містерії, шахи, гра на музичних інструментах, декламування віршів, участь у балах, святах та церемоніях), але й задовольняли потреби в небезпечних захопленнях (карнавали, турніри, азартні ігри, застілля в льохах, сутички „міських з ученими” тощо). З одного боку, створювалися перші дозвіллеві традиції студентської спільноти (самоврядування, земляцтва), відбувалися спроби їх регулювання, з іншого – побутово-повсякденне життя студентів демонструвало жорсткі прояви дозвіллевої діяльності. Тобто на третьому етапі розвитку сфери дозвілля (*обмежувально-становому*) загострюється суперечність між особистісними потребами та соціально прийнятними способами їх задоволення, відтак, саме через дозвілля студентів відображалася суперечливість соціального становлення молоді людини, відносна демократизація життя студентів.

Визначальним для усталення специфіки дозвіллевих потреб та діяльності, що сприяє соціальному розвитку студентської молоді відповідно до місії ВНЗ та соціального статусу цієї соціальної групи, став четвертий *прагматично-соціалізувальний* (Індустріальна доба) етап розвитку сфери дозвілля. Зміни в соціально-культурному середовищі (посилення ролі освіти, секуляризація, розвиток науки, прагматизм та раціоналізація життєдіяльності, трансформація соціальних зв'язків), що зумовлює взаємовплив дозвіллевої діяльності у ВНЗ та поза його межами. Відбувається становлення національного університету та поглиблення професіоналізації, що вплинуло на дозвіллеві потреби й розгалуження провідних видів позанавчальної діяльності студентської молоді (наукова, професійно зорієнтована громадська діяльність, фізичне вдосконалення, задоволення

естетичних уподобань, соціальної активності, самоврядування); виокремлюється специфіка дозвіллевої діяльності студентів (зв'язок з професійним та соціальним становленням, поширення за межі ВНЗ до відкритої сфери дозвілля, виявлення громадянської та соціальної позиції); розбудовується інституціонально-просторове середовище студентського дозвілля (кампуси, стадіони, дозвіллеві центри, клуби, мистецькі осередки тощо), де студент формується як професіонал та громадянин, упроваджуються засоби регулювання процесу соціального розвитку особистості (виховна діяльність, соціальна робота).

Виникнення перших ВНЗ на територіях України (А. Алексюк, В. Баранівський, В. Благий, Р. Голик, В. Горський, А. Денисенко, О. Іваненко, Л. Посохова, О. Рубаха, С. Сержков, С. Сірополко, Д. Сосновська та ін.) відбувалося у зв'язку з національно-культурним відродженням. На відміну від європейських університетів, створення вищих навчальних закладів в Україні відбувалося завдяки особистій ініціативі (В. Острозький, Острозька академія 1576 р.) або діяльності самоврядних об'єднань містян (Київське братство, Києво-Могилянська академія 1631 р.), що зумовило розширення станової приналежності (шляхта, містяни, козацтво) студентської спільноти. Участь спудеїв у справі збереження національно-культурної ідеї під час дозвілля через розбудову позанавчальної спільноти (літературний гурт в Острозькій академії задовольняв потреби студентів у літературно-перекладацькій, науково-дослідницькій, видавничій діяльності у вільний час) уважалася природною. Відразу з виникненням Києво-Могилянської академії студенти брали участь і у формуванні традицій у самому закладі освіти (святкування храмових та релігійних свят, поетичний гурток, публічні диспути, вертепні вистави), і в місті (рекреації). З моменту заснування Львівського університету (1661 р.) життєдіяльність студентів відбувалася в доволі закритому просторі, в умовах жорсткої релігійної регламентації (релігійні церемонії та свята як продовження традицій єзуїтських шкіл), але згодом додався і вже традиційний для студентів напрям – мистецький (студентський театр), діяльність якого переносилася на міську ринкову площу, майдан біля храму, тим самим розширюючи дозвіллеве середовище студентства, проте яке поки ще не було пристосоване до цього виду діяльності.

З інтенсифікацією побудови системи вищої освіти на українських теренах та виникненням університетів (Д. Багалій, В. Благий, В. Бузескул, Р. Голик, О. Іваненко, В. Каразін, О. Кін, Н. Сумцов та ін.) у Харкові (1805), Києві (1834), Одесі (1865) актуалізується значення дозвілля студентської молоді. З'ясовано, що відбувалося одночасне регулювання дозвілля в межах ВНЗ (Правила для студентів 1821 р., Тимчасові правила організації студентських установ 1901 р.), поступове розгалуження напрямів діяльності та виховних сфер у вільний час: мистецька й благодійна діяльність

(благодійні концерти студентських оркестрів, аматорські вистави з метою збору коштів нужденним), студентське самоврядування (університетська громада, земляцтва як студентські організації взаємної підтримки „Академічна громада”, „Академічна поміч”), наукова (літературний та науковий гуртки) та громадська робота (видавничі гуртки з поширення літератури для народу, участь у діяльності товариства „Основа”), що задовольняли дозвіллеві потреби студентів. Водночас через дозвілля студенти набували соціальний досвід та формували відповідну громадянську позицію поза межами закладу (участь у міських святах, ініціювання екскурсій за межі регіону).

Розвиток студентського дозвілля у ХХ ст. узагальнено на підставі аналізу праць сучасних українських істориків, які пов'язані з дослідженням повсякденного життя (О. Бадер, О. Лавруг, Н. Хоменко) та соціального розвитку радянського студентства (І. Кон, В. Лисовський та ін.). У СРСР змінилася роль ВНЗ, відбулося формування прошарку радянської інтелігенції, яка мала слугувати потребам держави. Студентське дозвілля – невід'ємний складник соціального виховання (соціалістичного за змістом) цієї групи, що базується на соціоцентричних цінностях. Особливо віталися соціально схвалювані способи студентського дозвілля (масова політична пропаганда, науково-академічна й професійна просвіта, організація студентської преси та фізичне виховання студентства, будівельні загони, комсомольська робота), які мали і виробничо-матеріальну, і ідеологічну користь. Задоволення дозвіллевих потреб студентської молоді відображало зв'язок між позанавчальною діяльністю й активністю у відкритій сфері дозвілля (читання лекцій для населення, бесіди, дискусії, влаштування свят, екскурсій тощо), проте ці дії були почасти надмірно заідеологізованими та авторитарними. Отже, специфіка студентського дозвілля залежала від соціально-культурних тенденцій розвитку української спільноти, становлення системи вищої освіти, відображала суспільні вимоги до соціального розвитку інтелектуальної еліти.

У другому розділі – **„Соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля в інформаційному суспільстві: анімаційний підхід”** – доведено, що студентська молодь є одним з провідних соціальних суб'єктів інформаційного суспільства, визначено особливості соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю та схарактеризовано анімаційний підхід як провідний до СПД з цією соціальною групою в сучасних умовах.

Відповідно до концепції інформаційного суспільства (Е. Гідденс, М. Кастельс, В. Келле, Е. Тоффлер, В. Шейко та ін.) інформація одночасно визначає соціокультурне життя людини та її матеріальне буття, що потребує адекватних механізмів регулювання й гармонізації соціального розвитку суб'єктів соціуму. На реалізацію дозвіллевих потреб та діяльності

студентської молоді впливає те, що сфера дозвілля розширюється завдяки оновленню та трансформації такого структурного елементу, як інформаційне середовище, яке стає активно діючим осередком дозвілля; віртуальна та реальна можливості вийти за межі звичайного соціального простору і взаємодіяти з однодумцями в глобальному віртуальному просторі створюють умови для долучення до культуротворчих процесів через дозвіллеву діяльність; виник новий засіб дозвіллевої діяльності, якого не було на попередніх етапах розвитку сфери дозвілля, – Інтернет, який забезпечує потреби пізнання, спілкування, розваг, підвищення обізнаності у сфері вільного часу, що викликано інформаційними потребами й об'єктивними умовами інформатизації та ціннісної переорієнтації сучасної людини як соціального суб'єкта нової доби; поряд з новими можливостями виникають ризики сфери дозвілля та дозвіллевої діяльності в інформаційному суспільстві.

У новітніх соціально-культурних умовах особливого значення набуває місія вищих навчальних закладів і студентства як соціального суб'єкта, який є безпосереднім учасником розбудови нового інформаційного середовища. У нашій країні система вищої освіти спрямовується не тільки на професійну підготовку, але й на участь у побудові національної держави, інтеграції до євроспільноти, розбудові інформаційного суспільства, що концентруються на вимогах до соціального становлення студента. Дозвілля студентів змінюється відповідно до загальних тенденцій, але має й певні особливості, які впливають на всі структурні елементи сфери дозвілля студентської молоді. По-перше, поряд з традиційними видами студентського дозвілля актуалізуються інформаційні, комунікативні, міжкультурні, громадсько-суспільні потреби, що мають задовольнятися через дозвіллеву діяльність і у ВНЗ, і у відкритій сфері дозвілля, по-друге, студентська молодь уже є активним суб'єктом дозвіллевої діяльності, що полягає в самостійному обранні занять у вільний час (інтернет-спілкування, ігри, віртуальні спільноти тощо) і вимагає нових важелів регулювання дозвіллевої діяльності, що ґрунтуються на посиленні їхньої позитивної суб'єктної позиції і у ВНЗ, і поза ним у глобалізованому соціальному просторі.

У наукових працях із соціальної педагогіки (О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Г. Лактіонова, І. Липський, Л. Мардахаєв, А. Мудрик, В. Нікітін, Л. Нікітіна, Ю. Полішук, О. Рассказова, А. Рижанова, І. Трубавіна, С. Савченко, С. Харченко та ін.), у тому чи тому значенні застосовуються поняття „дозвілля”, „сфера дозвілля”, „вільний час”, „культурно-дозвіллева, позашкільна, позанавчальна діяльність”. Формується соціальна педагогіка дозвілля студентської молоді як напрям розвитку сучасної соціальної педагогіки у вищій школі, мета якого – дослідження та розробка соціально-педагогічних умов гармонізації соціально-виховних впливів на дозвіллеву діяльність студентів як соціальних

суб'єктів в умовах інформаційного суспільства, підвищення ефективності їх соціалізації та набуття вищого рівня соціальності. Завдання соціальної педагогіки дозволя зумовлюють здійснення культуровідповідної науково обгрунтованої соціально-педагогічної діяльності у сфері дозволя студентської молоді. В умовах інформаційного суспільства соціальна педагогіка дозволя студентської молоді досліджує позитивний та негативний вплив і традиційних, і нових засобів (Інтернет, засоби масової комунікації) дозволлевої діяльності студентської молоді й обгрутовує необхідність удосконалення дозволя студентів відповідно до змін у соціально-культурному середовищі. На основі реалізації концепції соціальної педагогіки дозволя вдосконалюється соціально-виховне середовище ВНЗ через запровадження СПД, що забезпечує процес соціального виховання (соціальної адаптації, інтеграції, профілактики, корекції та реабілітації) в межах позанавчальної діяльності, розширюється соціальне середовище студентської молоді через застосування соціально-позитивної дозволлевої діяльності і на рівні ВНЗ, і міському, регіональному, національному, міжнародному рівнях.

Специфіка СПД зі студентською молоддю у сфері дозволя полягає в тому, що вона зумовлена сформованими дозволлевыми потребами цих соціальних суб'єктів, ґрунтується на вільному виборі, має найменший ступінь зовнішньої регульованості, водночас із найбільшим рівнем ціннісної зумовленості; базується на розмаїтті виборів, які надаються у сфері дозволя й визначаються та враховуються під час організації СПД у сфері дозволя; здійснюється в специфічних умовах у межах просторово-інституціонального дозволлевого середовища, заклади якого мають власну специфіку й засоби створення соціально-виховного осередку (музею, парку, туристичного об'єкта, клубу тощо); сприяє продуктивним взаємозв'язкам соціальних суб'єктів і закладів сфери дозволя, у процесі яких відбувається педагогізація середовища.

Діяльність соціальних суб'єктів у сфері дозволя є непримусовою, має потенціал удосконалення соціального середовища, випереджальний ефект; сприяє вияву соціальної суб'єктності, чим удосконалює саморегулювання і власної соціальності, і інших соціальних суб'єктів, які цього потребують. Регулювання дозволлевої діяльності здійснюється на специфічних засадах поєднання зовнішнього управління та самоуправління, зумовлених особливостями здійснення вільного вибору та можливостями просторово-інституціонального середовища.

На основі дослідження сутності *анімації* (Ж. Дюмазедьє, Є. Мамбсков, Л. Тарасов, Е. Сантос та ін.) визначено, що ця суспільна практика активізувалася як об'єктивна відповідь на глобальні процеси за інформаційної доби, оскільки незалежно від наукового напрямку аналізу анімації це явище характеризує ступінь участі особистості й груп у

соціокультурних процесах, ефективність соціальної взаємодії, стає запобіжником маніпуляцій, що є основою соціального розвитку суб'єктів соціуму. Друга половина ХХ ст. характеризується поширенням наукових трактувань анімації у Франції, зокрема в контексті „цивілізації дозвілля” (Ж. Дюмазедьє – визвольний та регулювальний аспекти анімації), офіційним визнанням позицій анімаційної діяльності (Ж. Фрідман), виокремленням ознак анімації (П. Бенар, Ж. Емоф, Р. Лабури, М. Симоно), зверненням учених до особливостей аніматора як фахівця з новими професійними завданнями. На початку ХХ ст. анімація виходить поза межі дозвілля й активно запроваджується в громадській діяльності, соціальній роботі, навчанні та ін. (Т. Валленіус, Б. Жедлевська, М. Маренгула, К. Овесни, К. Опашовські, Е. Сантос, Л. Тарасов, М. Фот).

Анімаційний підхід до СПД у сфері дозвілля – це гармонізація соціально-виховних впливів дозвілля в сучасному інформаційному суспільстві, що розбудовується на основі посилення суб'єктності як ціннісно-сислової самоорганізації й активізації соціальної життєдіяльності. Дозвілля в цьому разі є простором для реалізації соціально позитивних можливостей соціальних суб'єктів, а анімація – сутнісною характеристикою СПД під час організації дозвіллевої діяльності. Анімаційний підхід в умовах інформаційного суспільства надає соціально-педагогічній діяльності зі студентською молоддю нових ознак: соціальна суб'єктивізація (створення умов для розвитку соціальної суб'єктності), соціальна каталізація (прискорення, активізація соціальної взаємодії, інтенсифікація соціально-позитивних дій), умотивована ініціативізація (людина стає активним суб'єктом і вдосконалює соціальний простір). *Анімаційна соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля* – процес активізації, надихання студентів на суспільні перетворення та вдосконалення соціально-культурних умов існування в інформаційному суспільстві через активну просоціальну суб'єктну позицію та інтенсивну соціальну взаємодію в позанавчальний час у ВНЗ і відкритій сфері дозвілля, що сприяє соціальному розвитку шляхом реалізації соціальної творчості.

Завдання анімаційної СПД у сфері дозвілля студентської молоді на рівні ВНЗ такі: діагностування рівня соціальної творчості студентської молоді та прогнозування перспектив її розвитку в умовах інформаційного суспільства; забезпечення реалізації соціальної суб'єктності та соціально-творчого спрямування особистості й груп у позанавчальній діяльності та створення умов для посилення соціально-дозвіллевих потреб і соціально-громадянського інтересу студентів; забезпечення активної участі в позанавчальній діяльності з першого курсу з метою активної адаптації та засвоєння традицій ВНЗ, формування й виявлення професійно-громадської соціальної позиції, зокрема через інформаційний простір; активізація співробітництва та самоорганізації студентів у позанавчальній діяльності,

зокрема в інформаційно-комунікативній сфері, на основі участі у студентському самоврядуванні, виявленні громадянської активності та розгалуження соціальної життєдіяльності студентської молоді; сприяння виявленню ініціативи студентів у розробці та втіленні нових методів профілактики соціальних відхилень у позанавчальній діяльності з використанням ресурсів інформаційного простору; здійснення креативних умотивованих дій із самоорганізації на основі принципу самопомоги для вирішення соціальних проблем студентів, зокрема в інформаційному середовищі; забезпечення участі студентів у вдосконаленні середовища дозвілля ВНЗ на основі ціннісно-сміслової самоорганізації з використанням ресурсів віртуального простору. Завдання АСПД у відкритій сфері дозвілля: реалізація ініціатив студентів через активізацію діяльності дозвіллевих закладів та спільнот міста, регіону; посилення консолідації студентів у процесі безпосередньої участі у втіленні позитивних соціальних перетворень у громадсько-професійній сфері у відкритому просторі дозвілля країни, європейського із застосуванням новітніх засобів інформаційної доби; сприяння інтеграції об'єднань дозвіллевого спрямування студентської молоді в інформаційно-дозвіллевому міжнародному та глобальному віртуальному середовищі зусиллями представників цієї соціальної групи.

У третьому розділі – „**Система анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства**” – розроблено та схарактеризовано структурно-функціональні компоненти системи АСПД (рівні: сфери дозвілля ВНЗ, відкритої сфери дозвілля; процесуальні складники – цільовий, суб'єкт-суб'єктний, організаційно-управлінський, змістовий, операційний, результативний). АСПД – складна змішана соціальна система переважно перетворювальної спрямованості, яка передбачає зв'язки процесуальних елементів, що уможливорює функціонування системи і у ВНЗ, і сфері дозвілля загалом. Особливостями системи АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля є такі: високий ступінь відкритості; самовідновлювальність на основі соціальної творчості; умотивована участь соціальних суб'єктів у вдосконаленні функціонування системи; наявність великої кількості різнорідних елементів, що зумовлює розширення організаційно-управлінського елементу системи; рядоположеність структурних елементів системи АСПД на кожному рівні забезпечує стійкість зв'язків у середині системи. Визначено, що система АСПД має два провідні рівні, що становлять функціональні компоненти: сфера дозвілля ВНЗ та відкрита сфера дозвілля. Оскільки ці різнопланові складники є неоднорідними, системоутворювальним чинником системи визначено *мету* – розвиток соціальної творчості студентської молоді.

Цільовий елемент системи АСПД дозволяє конкретизувати мету на різних рівнях і підрівнях: високий рівень соціальної суб'єктності та культури

дозвілля, соціальна активність і відповідальність у позанавчальній діяльності, консолідованість та солідарна участь у позанавчальному процесі, ініціативність у вдосконаленні дозвіллевої сфери ВНЗ, реалізація соціально-позитивних дозвіллевих ініціатив.

Суб'єкт-суб'єктний елемент системи включає: на рівні внутрішньої сфери дозвілля ВНЗ – студенти, куратори, заступники деканів, проректор, викладачі, співробітники ВНЗ; на рівні відкритої сфери дозвілля – студентська молодь, студентське самоврядування, активісти студентських громад, викладачі, керівний склад ВНЗ, співробітники закладів соціокультурного простору, представники громадських організацій, місцевого самоврядування співробітники закладів дозвілля, члени дозвіллевих спільнот, зокрема й віртуальних.

Організаційно-управлінський елемент дозволяє забезпечити рівновагу системи АСПД через застосування законодавчих підстав, інтеграції сукупності принципів як керівних положень регламентування анімаційної соціально-педагогічної діяльності. Їх доцільно поділити на: *загальні* соціально-педагогічні (гуманізму, гармонізації соціального та індивідуального, інтеграції, опори на потенційні можливості); *спеціальні* (сфера дозвілля та система вищої освіти): вільної діяльності, добровільної участі, наближеності до суб'єкта, інформативності, різноманітності та змінюваності діяльності, інтересу, єдності розвитку, рекреації, розваг; єдності навчально-виховного процесу у ВНЗ, особистісного підходу, діалогічного спілкування, демократизації позанавчальної діяльності; *специфічні* (анімаційний підхід) – наданої можливості, прямої участі, вмотивованості, толерантності й емпатії, вивільнення для творчості, активної позиції, конструктивної взаємодії, емоційної позитивності, субсидіарності, ініціативності. Необхідним для ефективного функціонування системи є застосування *соціально-виховних умов* її збалансованості, які є ключовими для реалізації АСПД: підтримка студентського самоврядування й ініціатив у позанавчальному процесі; супровід дозвілля студентів в умовах інформаційного суспільства; забезпечення інтеграції виховних впливів відкритої сфери дозвілля та соціально-виховного середовища ВНЗ.

Змістовий елемент системи складається зі стратегічних пріоритетів, напрямів та завдань діяльності. Під час обґрунтування стратегічних пріоритетів уважаємо, що студентське дозвілля має традиції, сформовані у філогенезі, визначається передумовами соціального розвитку студентства в умовах інформаційного суспільства, а саме: наявність сформованих виховних сфер ВНЗ, які є для студентів основними в процесі соціального становлення в межах закладу вищої освіти; актуалізація позитивної інформаційно-комунікативної діяльності студентської молоді в умовах інформаційного суспільства, що розширює простір її соціалізації через сферу дозвілля, сприяє розвитку інформаційної культури; ресурсно-кадрове

забезпечення АСПД, яке залежить від участі викладацького складу у співробітництві та готовності соціально-виховного середовища ВНЗ. На цій основі визначаються такі стратегічні пріоритети АСПД: удосконалення традиційних виховних сфер ВНЗ для розвитку соціальної творчості студентської молоді через сферу дозвілля; розбудова соціально-позитивного інформаційно-дозвілльового середовища в позанавчальній діяльності для виявлення та активізації соціальної суб'єктності; спрямування соціально-позитивної ініціативи на вдосконалення соціально-виховного простору ВНЗ. На рівні відкритої сфери дозвілля визначено такі стратегічні пріоритети: висунення та реалізація соціально-позитивних дозвіллевих ініціатив у відкритому соціально-культурному просторі міста, урізноманітнення просоціального дозвілля, нейтралізація асоціального в дозвіллевому складнику регіону та країни, участь у вдосконаленні сфери дозвілля та розбудові глобальної культури в інформаційному суспільстві.

Напрями на рівні сфери дозвілля ВНЗ: актуалізація соціально-ціннісного компонента мотиваційної структури особистості студента, розвиток культури дозвілля студента як складник соціальної культури; інтенсифікація дій, що сприяють прямій участі студентів у соціально-культурних процесах на підґрунті провідних видів позанавчальної діяльності, самоорганізація дозвілля студентів; активізація анімаційного соціально-виховного середовища ВНЗ для розвитку соціальної творчості, підготовка кураторів до організації позанавчальної діяльності.

Напрями на рівні відкритої сфери дозвілля: налагодження соціального партнерства ВНЗ і закладів сфери дозвілля для реалізації дозвіллевих ініціатив; установлення регіональних та міжрегіональних культурних і дозвіллевих зв'язків як основи прояву соціальної творчості; участь у діяльності міжнародних студентських асоціацій та об'єднань дозвіллевого спрямування.

Завдання відповідно до виховних сфер ВНЗ: інформаційно-комунікативна – сприяння суб'єктивізації інформаційної діяльності студента у сфері дозвілля, створення власними зусиллями студентів безпечного інформаційного середовища, активізація культурно-комунікаційного осередку музею, бібліотеки, традиції студентські та ВНЗ – самоусвідомлення та самоідентифікація зі студентством як соціальною групою, підтримка традицій студентських та ВНЗ, створення нових традицій; самоврядування – усвідомлення власної „самості” як активного соціального суб'єкта, самоорганізація позанавчальної діяльності на основі принципу субсидіарності, виявлення дозвіллевих і соціальних потреб та визначення способів їх забезпечення; мистецько-естетична – спрямування соціально-виховного впливу мистецтва на емоційно-мотиваційну сферу студентства, залучення до різних видів аматорського мистецтва; громадська діяльність – забезпечення участі студентської молоді в громадських, суспільних,

соціальних рухах та об'єднаннях, висунення ініціатив у ВНЗ, сприяння виявленню громадянської позиції; соціальна робота – самопомога у вирішенні соціальних проблем, самоорганізація волонтерства студентів; ландшафтно-просторова – просторово-середовищна ідентифікація, включення архітектурно-ландшафтного простору ВНЗ до позанавчального процесу.

На рівні відкритої сфери дозвілля визначено такі завдання: вияв соціальної суб'єктності в процесі співпраці із закладами сфери дозвілля та реалізації соціально спрямованої дозвіллевої діяльності в закладах культури, туризму, центрах дозвілля, освіти, соціального захисту; активізація регіональних та міжрегіональних культурних і дозвіллевих зв'язків, утворення єдиного студентського дозвіллевого простору, у якому реалізуються соціально позитивні ініціативи, обмін досвідом та спільна активність студентів різних ВНЗ; інтеграція у світовий студентський і дозвіллевий простір як основа реалізації глобальної соціальності в соціокультурному просторі.

Операційний компонент системи АСПД містить методи, форми, засоби, використання яких найефективніше сприяє розвитку соціальної суб'єктності студентів та активізації соціальної життєдіяльності ВНЗ (методи мотивування та залучення до діяльності, організації інтерактивної взаємодії, активізації та генерації настрою, самовиховання та самоорганізації), зокрема: Студентський медіа-центр, Інтернет-клуб, віртуальна музейна експозиція, конкурс на кращу інтернет-сторінку, акція Медіа-варта, квест „Інформаційна безпека”, віртуальний колаж першокурсника, віртуальна екскурсія по ВНЗ, Анімаційна вітальня, Мистецький осередок, студентський театр, віртуальні майстер-класи з народного прикладного мистецтва, підтримка студентських ініціатив, Благодійні акції, мобільні волонтерські групи, Флеш-моби, висадка пам'ятних дерев тощо.

Результативний елемент системи містить сутнісні характеристики соціальної творчості студента, яка розглядається як прояв соціальної культури студентської молоді, ґрунтується на соціальній суб'єктності й виявляється активною та відповідальною участю в позитивних соціальних перетвореннях в інформаційному суспільстві. Характеризується стійкими інформаційно-комунікативними, соціальними інтересами та потребами, особистісною ініціативою, переважанням альтруїстичної мотивації, готовністю брати відповідальність за соціально значущі акції, що ініціюються, домінують схилюваністю до соціальних інновацій у віртуальному просторі, високим рівнем професійно та громадянсько зорієнтованих проектних, організаційних і комунікативних знань та вмій, соціально позитивним стилем організаційної роботи.

Готовність до соціальної творчості студентської молоді визначено за критеріями – мотиваційно-ціннісний, когнітивний та якостей особистості, діяльнісно-поведінковий, показниками, рівнями (високий, середній, низький). На рис. 1 наведено структурно-функціональні компоненти системи АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства.

У четвертому розділі „Дослідно-експериментальна перевірка системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля” – описано впровадження системи АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля, яке відбувалося під час практичної дослідної діяльності, що передбачала етап підготовки (активізація реального студентського самоврядування, підготовка виховної вертикалі ВНЗ до взаємодії, удосконалення соціально-виховного середовища закладу вищої освіти), реалізації та оцінки діяльності.

Загалом у експерименті брало участь п'ять ВНЗ четвертого рівня акредитації (Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (КЗ ХГПА ХОР), Харківська державна академія дизайну і мистецтв (ХДАДМ), Українська інженерно-педагогічна академія м. Харків (УПА), Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (ХНПУ), Харківська державна академія культури (ХДАК)).

До експериментальної роботи долучалися студенти, викладацький склад, інфраструктура ВНЗ, заклади відкритої сфери дозвілля (Харківський центр дозвілля молоді, Парк культури та відпочинку м. Харкова, кінотеатр „Бомер” та ін.), їх співробітники. Зі зміною етапів мінялася кількість учасників, що викликано врахуванням ступеня участі студентів відповідно до дозвіллевих уподобань та інтересів. Загалом протягом експериментальної діяльності у ній узяло участь 2800 студентів різних курсів, 150 викладачів та співробітників ВНЗ, 70 співробітників закладів сфери дозвілля, соціальної сфери (Територіальні центри обслуговування громадян, Центр соціального захисту тощо), громадських та волонтерських організацій (Соціальний всесвіт, АММА та ін.).

Важливим напрямом діагностики стало визначення можливостей виховних сфер конкретного ВНЗ, які мають бути активізовані під час реалізації АСПД. Методом аналізу документації, а саме концепцій виховної роботи, планів виховної роботи, звітів про її виконання, сайтів ВНЗ, опитування та анкетування визначалися провідні пріоритети виховання студентської молоді в конкретному ВНЗ.

Рис. 1. Структурно-функціональні компоненти системи АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля

Установлено, що на експериментальних майданчиках бракувало єдиної соціально-виховної концепції та алгоритму її реалізації, яка має бути здійснена під час запровадження системи АСПД, на першому етапі дослідно-педагогічної роботи була доведена актуальність практичного її запровадження у ВНЗ, що зумовлено необхідністю вдосконалення традиційних виховних сфер у закладі вищої освіти, залучення кураторів і наставників до цього процесу, участі студентів в активній розбудові позанавчального інформаційно-комунікативного та реалізації ініціатив у відкритій сфері дозвілля з метою виявлення соціальної творчості.

Було створено контрольні групи (КГ) та експериментальні групи (ЕГ), які загалом склалися з такої кількості осіб: 602 експериментальна та 580 контрольна на всіх експериментальних майданчиках. Крім такого розподілу, вони підрозділялися на три експериментальні й три контрольні підгрупи: представники самоуправління, волонтерських груп, громадські активісти (ЕГ₁ та КГ₁), представники аматорських творчих та мистецьких осередків, наукових і спортивних гуртків, творчих лабораторій тощо (ЕГ₂ та КГ₂), представники студентства, які задовольняють дозвіллеві потреби переважно поза межами ВНЗ (ЕГ₃ та КГ₃). Рівень соціальної творчості досліджувався за допомогою систематичного спостереження, стандартизованих та модифікованих діагностичних методик.

Базуючись на науково обґрунтованій моделі системи АСПД, урахувавши результати комплексної діагностики, було визначено програмні засади, що покладено в практичну площину на всіх експериментальних майданчиках: визначення конкретної соціально-виховної ідеї у ВНЗ, урахування новітніх соціально-культурних умов інформаційного суспільства під час реалізації програми; створення центру активних дій та ініціативної групи, розроблення на кожному експериментальному майданчику відповідно до загальних програмних засад власного плану дій щодо реалізації АСПД; урахування провідних стратегічних пріоритетів, що забезпечують здійснення й дозволяють дійти мети діяльності; активізація студентського самоврядування з метою генерування соціально-позитивних ідей та безпосередньої участі в реалізації програми; здійснення АСПД на основі дозвіллевих потреб студентів і в позанавчальній діяльності ВНЗ, і відкритій сфері дозвілля; забезпечення контактів з відкритою сферою дозвілля на основі реалізації ініціатив студентів.

У межах загальної науково-дослідної роботи з перевірки системи АСПД найінтенсивнішим був етап її запровадження. На підготовчому етапі реалізації системи АСПД на рівні сфери дозвілля ВНЗ проводилася робота з кураторами та наставниками студентів (Школа педагогічної майстерності, конференції та методичні семінари для кураторів тренінги, наради, методичні збори, обмін досвідом за допомогою ресурсів інформаційного середовища), активізувалося студентське самоврядування (наради, збори,

дискусії, акції „Спробуй себе у дії”, „Я знаю, що можу...”, „Інтерактивне самоврядування”, студентський дозвіллевий центр ANIMA@stud.ua та ін.); на рівні відкритої сфери дозвілля відбувався моніторинг її соціально-виховних можливостей через реалізацію практичних форм АСПД, що відразу сприяло участі в ній студентів (наприклад, пошукова діяльність „Знайди цікавий музей” (УПА), „Що може сучасна бібліотека” (ХДАК), „Туристичний простір студента” (ХДАК), „Де потрібен волонтер” (КЗ ХГПА). На етапі реалізації програми у сфері дозвілля ВНЗ для посилення суб’єктності та ініціативності студентів найефективнішими та найцікавішими для виявилися методи й форми роботи, що пов’язані із можливістю самореалізації в інформаційному просторі („Студентський медіа-центр”, „Інтернет-клуб”, „Wi-fi – зона інтелекту та позитиву”) та проявами соціальної ініціативності („Мистецька студія” (мистецька лабораторія, аматорські кіно, хореографія, театралізація, художня творчість, вистави, стріт-арт) та „Спортивно-туристична анімація” (подієвий туризм, історична реконструкція, парк відкритих можливостей)). На рівні відкритої сфери дозвілля реалізовувалися дозвіллеві ініціативи студентів у Територіальних центрах соціального обслуговування людей похилого віку, геріатричних інтернатах („Зроби свій оберіг”, „Мистецтво як засіб довголіття”, екскурсія „Мій завжди сучасний Харків”), волонтерська діяльність студентів для дітей, хворих на цукровий діабет, профілактичні заходи волонтерських мобільних груп у гральних клубах (акції „Стоп залежність”, „Не грай з власним життям”, „Життя не гра”, проєкт „Моя мала батьківщина” та ін.) Порівняльний аналіз результатів початкової та підсумкової діагностики розвитку соціальної творчості в контрольних та експериментальних групах дозволив визначити результативність системи АСПД (табл. 1).

Таблиця 1

Зведені дані про рівні розвитку соціальної творчості студентської молоді у контрольних та експериментальних групах на початку та після проведення експерименту, %

Рівні	На початку експерименту					
	ЕГ ₁	КГ ₁	ЕГ ₂	КГ ₂	ЕГ ₃	КГ ₃
високий	40,2	39,3	26,5	25,8	18,4	17,1
середній	46,5	48,5	54,9	54,7	42,3	44,5
низький	13,3	12,2	18,6	19,5	39,3	38,4
Рівні	Після експерименту					
	ЕГ ₁	КГ ₁	ЕГ ₂	КГ ₂	ЕГ ₃	КГ ₃
високий	48,3	38,3	31,3	26,2	32,6	17,8
середній	49,5	50,5	59,1	55,3	47,8	44,4
низький	2,2	11,2	9,6	18,5	19,6	37,8

Перевірка результатів науково-дослідної роботи загалом дозволяє констатувати, що запровадження АСПД сприяє активізації студентського самоврядування, підвищенню соціально-виховної компетентності кураторів, інтеграції виховного потенціалу відкритої сфери дозвілля. Найбільші позитивні зміни після реалізації програми відбулися у ЕГ₂ та ЕГ₃. Оцінка взаємовпливу критеріїв між собою доводить, що вони є обґрунтованими, відповідають психовіковим ознакам студентської молоді та завданням їх перспективного позитивного соціального розвитку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля дає підстави для таких висновків.

1. На підставі історичного аналізу з'ясовані особливості становлення сфери дозвілля у філогенезі та її вплив на розвиток людини, який відбувався за етапами: колективно-синкретичний у Первісні часи (соціальне походження дозвілля, метод соціального наслідування для всіх членів племені); державно-регламентувальний за доби Архаїки (чинник регулювання загальнодержавного життя) та Античності (дозвілля як продуктивний стан вільної людини, механізм гармонізації духовного та фізичного розвитку громадян; створення інфраструктури сфери дозвілля); обмежувально-становий у Середньовіччі (жорстка релігійно-християнська зумовленість і станова детермінація); прагматично-соціалізувальний за Індустріальну добу (дозвілля як можливість вільнообраної самореалізації та суспільної життєдіяльності; урізноманітнення інфраструктури). Відбувалася диференціація проведення вільного часу різних соціальних груп (віряни, воїни, городяни, робітники, селяни, студенти та ін.), яка впливала на їхнє соціальне становлення.

Розвиток сфери дозвілля України історично зумовлений загальною еволюцією української спільноти, національно-культурним рухом, становленням державності. Чинниками розвитку дозвілля були: святково-обрядові традиції українського народу, які слугували культурними основами існування та виявлялися через дозвілля; вплив християнізації на зміст дозвіллевої діяльності; виховний вплив козацького дозвілля, яке демонструє взірець специфікації в дозвіллевій діяльності; розвиток просвітницького напрямку дозвілля, залучення до цього благодійників та громадськості; досвід створення системи дозвілля за радянських часів.

Дозвілля визначається як історичне та соціально-культурне явище, яке ґрунтується на задоволенні дозвіллевих потреб у відповідній діяльності соціальних суб'єктів у вільний час в спеціально створеному просторово-інституціональному середовищі; сфера дозвілля – це складник загального соціально-культурного простору, що відображає актуальний стан дозвіллевих потреб, розмаїття видів та змістового наповнення дозвіллевої

діяльності щодо їх задоволення у відповідній інфраструктурі; дозвіллева діяльність – ціннісно зумовлене вільне обрання та здійснення активних дій соціальними суб'єктами з метою задоволення духовних і соціальних потреб у дозвілловому просторово-інституціональному середовищі; просторово-інституціональне середовище сфери дозвілля: специфічні заклади культури, туризму, мистецтва та безпосередньо не призначені для цього установи, де реалізуються потреби й здійснюється дозвіллева діяльність (зклади освіти, соціальної сфери, обслуговування, ЗМІ тощо). Сфера дозвілля має різні рівні реалізації (особистість, група, суспільство) й специфіку управління (наукова обґрунтованість, законодавче регулювання, кадровий та ресурсний потенціал, самоуправління).

2. Студентське дозвілля віддзеркалює особливості взаєморозвитку сфери дозвілля й системи вищої освіти, які виявляються в трансформації потреб, діяльності, простору дозвілля студентства: від дозвіллево-інтелектуальних філософських спільнот в Античності, де освітній процес був особливим різновидом дозвілля, через становлення в Середньовіччі університетів як самостійного соціального інституту, що спричинило формування специфічного виду дозвілля (у межах вищого навчального закладу) студентів, вихідців з клірикально-міщанського стану, при цьому негативні прояви їх дозвілля в соціальному середовищі середньовічного міста викликали потребу в педагогічному урегулюванні цього процесу, до формування національного університету Індустріальної доби, що поглибило професіоналізацію вищої освіти, вплинуло на розбудову інституціонально-просторового середовища студентського дозвілля, урівноваження його інтелектуального, мистецького, фізичного змісту, із зародженням громадсько-професійної ініціативи цієї соціальної групи.

3. Специфіка дозвіллевої діяльності українського студентства зумовлена особливістю соціального становлення цієї соціальної групи в Україні, можливістю безпосередньої участі студентів у процесах суспільної розбудови. Створення перших вищих навчальних закладів в Україні (XVII ст.) відбувалося завдяки особистій ініціативі або діяльності самоврядних об'єднань міщан, що зумовило розширення станової приналежності студентської спільноти, при чому участь спудеїв у справі збереження національно-культурної ідеї під час дозвілля через розбудову позанавчальної спільноти вважалася природною. З інтенсифікацією побудови системи вищої освіти на українських теренах та виникненням університетів (XIX ст.) усвідомлюється значення дозвілля студентської молоді: відбувалося одночасне регулювання дозвілля в межах ВНЗ, поступове розгалуження напрямів діяльності та виховних сфер у вільний час, що задовольняли дозвіллеві потреби студентів у межах вишу, водночас через дозвілля студенти засвоювали соціальний простір та формували відповідну громадянську позицію поза межами закладу. Розвиток студентського

дозвілля у ХХ ст. позначився зміною ролі ВНЗ, формуванням прошарку радянської інтелігенції, яка мала слугувати потребам держави, зокрема особливо вігалися соціально схвалювані способи студентського дозвілля, які мали і виробничо-матеріальну, і ідеологічну користь, задоволення дозвіллевих потреб студентської молоді відображало зв'язок між позанавчальною діяльністю й активністю у відкритій сфері, проте ці дії були почасти надмірно заідеологізованими та авторитарними.

4. Визначено психовікову специфіку студентської молоді: інтелектуальність та критичність, становлення соціальних ціннісних орієнтацій, юнацький максималізм, активно-дієвий інтерес до нового, емоційне сприйняття дійсності, ціннісна вмотивованість на самоактуалізацію та самореалізацію, прагнення самостійності та незалежності, спрямованість у майбутнє; соціально-психологічні ознаки розвитку студентської групи: розвиток професійно-громадянської свідомості, згуртованість, єдність інтересів, соціальна мобільність, які уможливають аналіз соціальної суб'єктності як однієї з провідних характеристик розвитку студентської молоді.

В умовах інформаційної доби на реалізацію дозвіллевих потреб та діяльності студентської молоді впливає те, що сфера дозвілля розширюється завдяки оновленню інформаційного середовища, яке стає активно діючим складником дозвілля; віртуальний вихід за межі звичайного соціального простору, взаємодія з однодумцями в глобальному середовищі уможливають долучення до культуротворчих процесів через дозвіллеву діяльність; новий засіб дозвіллевої діяльності – Інтернет – забезпечує потреби пізнання, підвищення обізнаності у сфері вільного часу; поряд з новими можливостями виникають ризики сфери дозвілля та дозвіллевої діяльності в інформаційному суспільстві (інформаційна агресія, Інтернет та комп'ютерна залежність, інформаційне маніпулювання свідомістю тощо). Студент як суб'єкт дозвіллевої діяльності усвідомлює власні духовні та соціальні потреби, транспонує їх крізь соціально позитивну мету, самоактуалізується у відповідній діяльності, продукує дозвіллеві ініціативи та здійснює їх, застосовуючи при цьому новітні засоби інформаційного суспільства. Це сприяє і професійній, і громадянській самореалізації студентства через соціальну творчість у сфері дозвілля.

5. Теоретичним підґрунтям для СПД у сфері дозвілля є соціальна педагогіка дозвілля студентської молоді як напрям розвитку сучасної соціальної педагогіки у вищій школі, мета якого – дослідження та розробка соціально-педагогічних умов гармонізації соціально-виховних впливів дозвіллевої діяльності студентів як соціальних суб'єктів в умовах інформаційного суспільства, підвищення ефективності їх соціалізації та набуття вищого рівня соціальності як динамічної характеристики, що має різні якісні рівні. Соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля – культуровідповідне регулювання процесу соціального

виховання з метою створення науково обґрунтованих умов для підвищення ефективності розвитку соціальності цих соціальних суб'єктів через гармонізацію їх дозвілєвої діяльності. Специфіка СПД у цьому складнику соціокультурного простору залежить від дозвілєвих потреб студентів (актуалізація інформаційних), їхнього соціально-ціннісного потенціалу, зокрема у віртуальному середовищі; зумовлена особливостями соціального розвитку та масштабу соціального простору (місто, регіон, країна), який засвоюється через дозвілєву діяльність; ґрунтується на можливостях двосторонньої гармонізації соціально-виховних впливів (особистість – середовище) в умовах інформаційного суспільства.

6. Провідним підходом до СПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля за інформаційної доби є анімаційний, оскільки за специфікою дозволяє створювати підґрунтя для посилення соціальної суб'єктності студентів, забезпечує участь у процесах активної позитивної соціальної взаємодії. Анімаційний підхід до СПД у сфері дозвілля – це гармонізація соціально-виховних впливів дозвілля в сучасному інформаційному суспільстві, що розбудовується на основі посилення суб'єктності як ціннісно-сислової самоорганізації й активізації соціальної життєдіяльності. Сфера дозвілля в цьому разі є простором для реалізації соціально позитивних цінностей соціальних суб'єктів, а анімація – сутнісною характеристикою СПД під час організації дозвілєвої діяльності. Анімаційна соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля – процес активізації, надихання студентів на суспільні перетворення та вдосконалення соціально-культурних умов існування в інформаційному суспільстві через активну просоціальну суб'єктну позицію та інтенсивну соціальну взаємодію в позанавчальний час у ВНЗ і відкритій сфері дозвілля, що сприяє соціальному розвитку шляхом реалізації соціальної творчості.

7. В основу системи анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля ВНЗ покладається визначення її системоутворювального чинника (мета – соціальна творчість студентської молоді), функціонально-структурних елементів (рівні: сфери дозвілля ВНЗ, відкритої сфери дозвілля; процесуальні складники – цільовий, суб'єкт-суб'єктний, організаційно-управлінський, змістовий, операційний, результативний), особливостей функціонування: високий ступінь відкритості; самовідновлювальність на основі соціальної творчості; умотивована участь соціальних суб'єктів у вдосконаленні функціонування системи; наявність великої кількості різнорідних елементів, що зумовлює розширення організаційно-управлінського елементу системи; рядоположеність структурних елементів системи АСПД на кожному рівні забезпечують стійкість зв'язків у середині системи. Готовність до соціальної творчості студентської молоді визначається за критеріями, показниками, рівнями (високий, середній, низький). Критерії відповідають структурі

соціальної творчості – мотиваційно-ціннісний (показники: інтерес та ціннісне ставлення до професійно-громадського життя; просоціальна мотивація до життєдіяльності в інформаційному суспільстві; сформованість соціальних потреб у сфері дозвілля), когнітивний та якостей особистості (схильність до інновацій у громадсько-професійній сфері, вияв пошуковості та організаційності в інформаційному суспільстві, соціальна креативність у дозвіллевій діяльності), діяльнісно-поведінковий (співтворчість з іншими у сфері реалізації професійно-громадських дозвіллевих інтересів, створення нових моделей дозвіллевої діяльності в умовах інформаційного суспільства, активна та відповідальна участь у соціальних перетвореннях професійно-громадського спрямування в інформаційному суспільстві).

8. Для запровадження системи АСПД було створено програму, яка передбачала: визначення конкретної соціально-виховної ідеї; створення центру активних дій та ініціативної групи; урахування провідних стратегічних пріоритетів, що забезпечують здійснення й дозволяють дійти мети діяльності; активізація студентського самоврядування; залучення кураторів до співпраці; забезпечення контактів з відкритою сферою дозвілля на основі реалізації ініціатив студентів; розроблення на кожному експериментальному майданчику відповідно до загальних програмних засад власного плану дій щодо реалізації АСПД.

9. Оцінювання результатів експериментального дослідження відбувалася за визначеними критеріями з використанням методів якісного (спостереження, бесіди, експертного оцінювання, самооцінки) та кількісного (математичної статистики) аналізу. Загалом відбулися якісні зміни в експериментальних та контрольних групах, але суттєвими є зміни в усіх ЕГ, на відміну від КГ, де зміни йшли природним чином; зміни, що відбулися серед представників ЕГ₁, найбільшою мірою свідчать про високий рівень соціальної творчості студентської молоді, що входить до самоврядування, бере участь у волонтерській та громадській діяльності. У цій групі після експерименту низький рівень соціальної творчості майже не спостерігається, а високий – суттєво збільшився; найбільші позитивні зміни після реалізації системи відбулися у ЕГ₂ та ЕГ₃, особливо за когнітивним та якостей особистості й діяльнісно-поведінковим критеріями, що свідчить про повільніші зміни мотиваційно-ціннісної сфери, але після здійснення АСПД студенти, котрі були вельми неактивними, включилися до соціально-позитивної діяльності, а студенти, які взагалі не брали участь у позанавчальній діяльності у ВНЗ, здебільшого до неї долучилися; оцінка взаємовпливу критеріїв між собою доводить, що вони є обґрунтованими, відповідають психовіковим ознакам студентського віку та завданням перспективного позитивного соціального розвитку до рівня соціальної творчості. Проведений кількісний та якісний аналіз загалом підтверджують результативність та доцільність розробленої системи АСПД.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля. Подальшого наукового аналізу та обґрунтування потребує розвиток соціальної культури цієї соціальної групи у віртуальному середовищі, медіасоціалізація студентів у дозвіллевому просторі інформаційного суспільства, розвиток соціальності засобами мистецтва у сфері дозвілля.

Основні положення дисертації висвітлено в публікаціях:

Монографія

1. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна діяльність зі студентською молоддю у сфері дозвілля: анімаційний підхід : монографія / Н. О. Максимовська. – Х. : Друк ТОВ „Тім Пабліш Груп”, 2015. – 368 с.

Статті в наукових фахових виданнях

2. **Максимовська Н. О.** Актуалізація соціального виховання у навчально-виховному процесі ВНЗ / Н. О. Максимовська // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 93 – 100.
3. **Максимовська Н. О.** Соціальне виховання студентської молоді у соціально-педагогічному середовищі вищого навчального закладу / Н. О. Максимовська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання. – К., 2008. – Вип. 12. – Кн. 2. – С. 281 – 287.
4. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна підтримка особистості в інформаційному соціумі / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2009. – Вип. 28. – С. 175 – 182.
5. **Максимовська Н. О.** Соціальна педагогіка в сфері дозвілля: постановка проблеми / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. М. Шейка. – 2010. – Вип. 30. – С. 244 – 252.
6. **Максимовська Н. О.** Соціальне виховання в сфері дозвілля: проблеми та перспективи / Н. О. Максимовська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 14. – Кн. 2. – С. 170 – 178.
7. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна сутність дозвілля: методологічний аналіз / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2010. – Вип. 32. – С. 263 – 270.
8. **Максимовська Н. О.** Фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення анімаційно-дозвіллевої діяльності (на прикладі Харківської державної академії культури) / Н. О. Максимовська // Вісн.

Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2011. – № 4(215). – С. 212 – 218.

9. **Максимовська Н. О.** Сучасний стан дозвіллевої сфери в Україні: соціально-педагогічний аспект / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2010. – Вип. 33. – С. 264–272.
10. **Максимовська Н. О.** Анімація в сфері дозвілля як напрям соціально-педагогічної діяльності / Н. О. Максимовська // Соц. педагогіка: теорія і практика. – 2011. – № 1. – С. 19 – 26.
11. **Максимовська Н. О.** Анімація засобами мистецтва як напрям соціального виховання / Н. О. Максимовська // Соц. педагогіка: теорія і практика. – 2011. – № 2. – С. 38 – 45.
12. **Максимовська Н. О.** Специфіка анімації дозвілля молоді: соціально-педагогічний аспект / Н. О. Максимовська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 15. – Кн. 2. – С. 316 – 324.
13. **Максимовська Н. О.** Соціалізація особистості засобами анімації в сучасному дозвіллевому просторі / Н. О. Максимовська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2011. – № 20(231). – С. 170 – 176.
14. **Максимовська Н. О.** Анімаційна діяльність зі студентською молоддю в соціально-педагогічному середовищі вищого навчального закладу / Н. О. Максимовська // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / за заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В. І. Лозової. – Х., 2011. – Вип. 40. – Ч. 1. – С. 122 – 129.
15. **Максимовська Н. О.** Анімація дозвілля як засіб соціального розвитку особистості в соціумі, що глобалізується / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2012. – Вип. 35. – С. 268 – 278.
16. **Максимовська Н. О.** Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічної діяльності в сфері дозвілля / Н. О. Максимовська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 5(240). – Ч. 2. – С. 135 – 142.
17. **Максимовська Н. О.** Розвиток соціальної активності студентської молоді в процесі анімаційної діяльності / Н. О. Максимовська // Соц. педагогіка: теорія і практика. – 2012. – № 4. – С. 31 – 38.
18. **Максимовська Н. О.** Активізація соціально-виховного потенціалу регіонального соціокультурного простору в процесі анімаційної діяльності / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2012. – Вип. 37. – С. 249 – 260.
19. **Максимовська Н. О.** Соціальне виховання студентської молоді засобами анімаційної діяльності в умовах євроінтеграції /

- Н. О. Максимовська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2012. – Вип. 16. – Кн. 2. – С. 249 – 259.
20. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна експлікація поняття „сфера дозвілля” / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2012. – Вип. 38. – С. 268 – 276.
21. **Максимовська Н. О.** Вдосконалення процесу підготовки соціальних педагогів до організації анімаційно-дозвілдової діяльності в соціокультурному просторі / Н. О. Максимовська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х. : УПА, 2012. – № 36. – С. 70–75.
22. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічні умови вдосконалення регіонального дозвілдового простору в процесі анімаційної діяльності / Н. О. Максимовська // Соц. педагогіка: теорія і практика. – 2013. – № 1. – С. 10 – 17.
23. **Максимовська Н. О.** Анімаційна стратегія вдосконалення соціально-виховного середовища закладу вищої освіти культурно-мистецького профілю в контексті Болонської системи / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / відп. ред. В. М. Шейко. – Х., 2013. – Вип. 40(спецвип.). – С. 189 – 199.
24. **Максимовська Н. О.** Анімація в сучасних зарубіжних дослідженнях: соціально-виховний аспект / Н. О. Максимовська // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. – 2013. – Вип. 41. – С. 261 – 269.
25. **Максимовська Н. О.** Ресоціалізація осіб, що відбувають покарання засобами анімаційної діяльності / Н. О. Максимовська // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2013. – № 7(256). – С. 175 – 180.
26. **Максимовська Н. О.** Розвиток соціальної творчості студентської молоді у сфері дозвілля: анімаційний підхід / Н. О. Максимовська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кіровоград, 2013. – Вип. 17. – Кн. 1. – С. 436 – 447.
27. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: анімаційний підхід / Н. О. Максимовська // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – № 23(282). – Ч. I. – С. 186 – 196.
28. **Максимовська Н. О.** Анімаційне соціально-виховне середовище ВНЗ як простір соціального розвитку студентської молоді / Н. О. Максимовська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред. та ін. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 33. – С. 606 – 611.
29. **Максимовська Н. О.** Історія студентського дозвілля: соціально-виховний аспект / Н. О. Максимовська, М. І. Максимовський // Вісн.

Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2014. – № 5. – Ч. 1. – С. 6 – 16.

30. **Максимовська Н. О.** Анімаційний підхід до соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у позанавчальний час / Н. О. Максимовська // *Наук. зап. Сер. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин, 2014. – № 3. – С. 96 – 100.*

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до наукометричних видань

31. **Максимовська Н. О.** Наукові засади розвитку соціальної педагогіки дозвілля / Н. О. Максимовська // *Освіта та педагогічні науки. – 2012. – № 5/6. – С. 37 – 42.*
32. **Максимовська Н. О.** Інтеграція фізичної і духовної рекреації молоді в процесі соціально-педагогічної анімації / Н. О. Максимовська // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / Харк. обл. від-ня Нац. олімп. ком. України, Харк. держ. акад. дизайну та мистецтв. – Х., 2013. – № 4. – С. 41 – 46.*
33. **Максимовская Н. А.** Анимация в сфере досуга как механизм социального воспитания / Н. А. Максимовская // *European Applied Sciences (Stuttgart). – 2013. – № 2. – Р. 94 – 97.*
34. **Максимовська Н. О.** Анімаційна діяльність як соціально-педагогічна інновація / Н. О. Максимовська // *Zamojske Studia I Materialy. Ser. Pedagogika. – 2013. – Т. 15, zeszyt 1. – Р. 157 – 164.*
35. **Максимовська Н. О.** Соціальна педагогіка дозвілля студентської молоді в інформаційному суспільстві / Н. О. Максимовська // *Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / за заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. – Х. : Вид-во ТОВ „Щедра садиба плюс”, 2015. – Вип. 48. – С. 119 – 129.*
36. **Максимовська Н. О.** Модель анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля / Н. О. Максимовська // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 3. – С. 468 – 480.*

Статті в збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій

37. **Максимовська Н. О.** Соціальне виховання студентської молоді в добу глобалізації / Н. О. Максимовська // *Освіта, культура та мистецтво в добу цивілізаційної глобалізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (Харків, 22 – 23 листоп. 2007 р.) / Харк. держ. акад. культури ; заг. ред. проф. В. М. Шейка та ін. – Х. : ХДАК, 2007. – С. 89 – 90.*

38. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі / Н. О. Максимовська // *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених (Харків, 24 – 25 квіт. 2008 р.)* / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. Т. Д. Булах. – Х. : ХДАК, 2008. – С. 82.
39. **Максимовська Н. О.** Масові комунікації: соціально-педагогічний вимір / Н. О. Максимовська // *Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань : матеріали Міжнар. наук. конф. (Харків, 26 – 27 лют. 2009 р.)* / Харк. держ. акад. культури ; відп. за вип. С. В. Сищенко. – Х. : ХДАК, 2009. – С. 174 – 176.
40. **Максимовська Н. О.** Реалізація завдань соціальної педагогіки в сфері дозвілля / Н. О. Максимовська // *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 18 – 19 листоп. 2010 р.)* / Харк. держ. акад. культури ; ред. кол. В. М. Шейко та ін. – Х. : ХДАК, 2010. – С. 102 – 103.
41. **Максимовська Н. О.** Методологія соціально-педагогічного дослідження сфери дозвілля: загальнонаукові підходи / Н. О. Максимовська // *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали Міжнар. наук. конф. (Харків, 8 – 9 груд. 2011 р.)* / Харк. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. – Х. : ХДАК, 2011. – С. 79 – 81.
42. **Максимовська Н. О.** Поняття „сфера дозвілля” в соціально-педагогічних дослідженнях / Н. О. Максимовська // *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених (Харків, 18 –19 квіт. 2013 р.)* / Харк. держ. акад. культури ; під ред. проф. В. М. Шейка та ін. – Х. : ХДАК, 2013. – С. 60 – 61.
43. **Максимовська Н. О.** Актуалізація розвитку соціальної творчості студентської молоді / Н. О. Максимовська // *Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 22 листоп. 2013 р.)* / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за ред. М. П. Васильєвої. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. – С. 72.
44. **Максимовська Н. О.** Становлення соціальної суб’єктності як основа розвитку соціальної творчості студентської молоді у виховному просторі ВНЗ / Н. О. Максимовська // *Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації : тези доп.* / Ніжин. держ. ун-т. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – С. 123–124.
45. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля в умовах інформаційного суспільства / Н. О. Максимовська // *Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми і перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 85-річчю ХДАК*

- (Харків, 6 листоп. 2014 р.) / Харк. держ. акад. культури ; під ред. проф. А. О. Рижанової та ін. – Х. : ХДАК, 2014. – С. 17–19.
46. **Максимовська Н. О.** Соціальна суб'єктність як основа типологізації дозвіллевої діяльності студентської молоді / Н. О. Максимовська // Теорія і практика соціального виховання: соціальна суб'єктність, активність та відповідальність : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 21 листоп. 2014 р.) / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за ред. М. П. Васильєвої. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – С. 64–65.
47. **Максимовська Н. О.** Розбудова інформаційно-дозвіллевого середовища як напрям реалізації анімаційної соціально-педагогічної діяльності у ВНЗ / Н. О. Максимовська // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. молодих учених (Харків, 22 – 23 квіт. 2015 р.) / Харк. держ. акад. культури ; під ред. проф. В. М. Шейка та ін. – Х. : ХДАК, 2015. – С. 44.

Публікації в інших виданнях

48. **Максимовська Н. О.** Специфіка підготовки соціальних педагогів до здійснення анімаційної діяльності в сфері дозвілля / Н. О. Максимовська // Гуманітарні аспекти формування особистості : зб. ст. V Всеукр. наук. конф. (Львів, 28 квіт. 2011 р.). – Л. : ЛДУ БЖД, 2011. – С. 101–110.
49. **Максимовская Н. А.** Особенности анимационной деятельности в воспитательной среде высшего учебного заведения / Н. А. Максимовская // Социальное образование XXI века: проблемы и перспективы : сб. науч. тр. : в 2-х ч. / Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2011. – Ч. I. – С. 111–121.
50. **Максимовская Н. А.** Совершенствование социально-педагогической практики средствами анимационно-досуговой деятельности / Н. А. Максимовская // Духовно-нравственные ценности рабочей молодежи : сб. ст. V Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием (Первоуральск, 17–18 нояб. 2011 г.) / под общ. ред. Т. В. Ицкович ; Филиал Рос. гос. проф.-пед. ун-та в г. Первоуральске. – Первоуральск, 2011. – Ч. I. – С. 92–99.
51. **Максимовська Н. О.** Особливості викладання дисципліни „Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля” з метою розширення професійного світогляду майбутніх соціальних педагогів / Н. О. Максимовська // Гуманітарні аспекти формування особистості : зб. ст. VI Всеукр. наук. конф. (Львів, 27 квіт. 2012 р.). – Л. : ЛДУ БЖД, 2012. – С. 130–137.

Програми навчальних курсів

52. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна робота у вищому навчальному закладі : прогр. та навч.-метод. матеріали / Н. О. Максимовська. – Х. : ХДАК, 2010. – 36 с.

53. **Максимовська Н. О.** Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля : прогр. та навч.-метод. матеріали / Н. О. Максимовська. – Х. : ХДАК, 2012. – 30 с.
54. **Максимовська Н. О.** Соціальна педагогіка дозвілля: прогр. та навч.-метод. матеріали / Н. О. Максимовська. – Х. : ХДАК, 2015. – 56 с.
55. **Максимовська Н. О.** Технології анімаційної діяльності соціального педагога в сфері дозвілля: прогр. та навч.-метод. матеріали / Н. О. Максимовська. – Х. : ХДАК, 2015. – 36 с.
56. **Максимовська Н. О.** Анімаційна діяльність в територіальній громаді: прогр. та навч.-метод. матеріали / Н. О. Максимовська. – Х. : ХДАК, 2015. – 27 с.

Максимовська Н. О. Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. – ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2015.

Дисертацію присвячено проблемі соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

У роботі здійснено історико-педагогічне узагальнення становлення сфери дозвілля у філогенезі, проаналізовано понятійну базу дослідження, яка включає дефініції „дозвілля”, „дозвіллева діяльність”, „сфера дозвілля”. Визначено особливості дозвілля студентської молоді за рубезем та в Україні в історичному аспекті. Схарактеризовано студентську молодь як суб’єкт дозвіллевої діяльності в умовах інформаційного суспільства. Обґрунтовано концепцію соціальної педагогіки дозвілля як наукової основи для реалізації соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля. Надано характеристику становлення анімаційного підходу до соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля як провідного в сучасних соціально-культурних умовах. Розроблено систему анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю на рівні дозвіллевої позанавчальної діяльності у ВНЗ та на рівні відкритої сфери дозвілля. Визначено стратегічні пріоритети здійснення анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентами, зокрема: на рівні сфери дозвілля ВНЗ – удосконалення традиційних виховних сфер ВНЗ для забезпечення розвитку соціальної творчості в позанавчальній діяльності; розбудова соціально-позитивного інформаційно-дозвіллевого середовища для виявлення соціальної суб’єктності; спрямування соціально-позитивних ініціатив студентства на вдосконалення соціально-виховного простору ВНЗ; на рівні відкритої сфери дозвілля – висування та реалізація соціально-позитивних дозвіллевих ініціатив у відкритому соціально-культурному просторі; урізноманітнення

просоціального дозвілля, нейтралізація негативного; участь у вдосконаленні сфери дозвілля та розбудові глобальної культури в інформаційному суспільстві.

Доведено ефективність розробленої системи під час здійснення науково-дослідної роботи й реалізації комплексної програми АСПД зі студентською молоддю у сфері дозвілля.

Ключові слова: дозвілля, сфера дозвілля, дозвіллева діяльність, студентська молодь, анімаційний підхід до соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля, система анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, студентська молодь як суб'єкт дозвіллевої діяльності в умовах інформаційного суспільства, соціальна творчість студентської молоді.

Максимовская Н. А. Теоретические и методические основы социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью в сфере досуга. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Государственное учреждение „Луганский национальный педагогический университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2015.

Диссертация посвящена проблеме социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью в сфере досуга.

В работе осуществлено историко-педагогическое обобщение становления сферы досуга в филогенезе, проанализирована понятийная база исследования, которая включает дефиниции „досуг”, „досуговая деятельность”, „сфера досуга”. Определены особенности досуга студенческой молодежи за рубежом и в Украине в историческом аспекте. Охарактеризовано студенческую молодежь как субъект досуговой деятельности в условиях информационного общества.

Основой для реализации социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью в сфере досуга является социальная педагогика досуга, которая создает теоретический базис ее реализации и обуславливает регулирование досуговых потребностей студентов, которые регламентируют их участие в досуговой деятельности, обеспечивает ее координацию в широком досуговом пространстве через создание студентами новых моделей социально-творческого взаимодействия. СПД в сфере досуга определяется как культуросоответствующее регулирование процесса социального воспитания студентов с целью создания научно-обоснованных условий для развития их социальности через гармонизацию досуга.

Выявлено особенности СПД в сфере досуга: обусловлена досуговими потребностями студенческой молодежи, основана на свободном выборе, имеет наименьшую степень внешнего регулирования, одновременно с

наибольшей степенью ценностной обусловленности, проявляется на основе досуговой деятельности, базируется на разнообразии выборов, которые предоставляются в сфере досуга, осуществляется в специфических условиях в рамках досуговой инфраструктуры, способствует продуктивным взаимосвязям социальных субъектов и учреждений сферы досуга, регулирование осуществляется на объединении внешнего управления и самоуправления и др.

Представлена характеристика становления анимационного подхода к социально-педагогической деятельности в сфере досуга как ведущего в современных социально-культурных условиях. Анимационный подход в условиях информационного общества придает социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью новые качественные характеристики: социальная субъективизация (создание условий для развития социального творчества), социальная катализация (ускорение, активизация социального взаимодействия), мотивированная инициативизация (человек становится активным субъектом и совершенствует социально-культурное пространство).

Анимационная социально-педагогическая деятельность определена как процесс активизации, одухотворения студентов на социальные преобразования и совершенствование социально-культурных условий существования в информационном обществе через социальное творчество и интенсивное социальное взаимодействие во внеучебное время в вузе и открытой сфере досуга, что способствует развитию социальности путем реализации активной просоциальной субъектной позиции.

Разработана система анимационной социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью на уровне досуговой внеучебной деятельности в вузе и на уровне открытой сферы досуга (процессуальные составляющие – целевой, субъект-субъектный, организационно-управленческий, содержательный, операционный, результативный).

Доказана эффективность разработанной системы во время осуществления научно-исследовательской работы и реализации программы АСПД со студенческой молодежью в сфере досуга.

Ключевые слова: досуг, сфера досуга, досуговая деятельность, студенческая молодежь, анимационный подход к социально-педагогической деятельности в сфере досуга, система анимационной социально-педагогической деятельности со студенческой молодежью в сфере досуга, студенческая молодежь как субъект досуговой деятельности в условиях информационного общества, социальное творчество студенческой молодежи.

Maksymovska N. O. Theoretical and methodological principles of social-pedagogical activity with student youth in leisure sphere. – The Manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of pedagogical sciences, specialty 13.00.05 – Social pedagogy. – DZ Lugansk National University named after Taras Shevchenko. – Starobilsk, 2015.

Dissertation is dedicated to the problem of social-pedagogical activity with student youth in leisure sphere.

The work presents historical-pedagogical generalization of leisure sphere's establishment in phylogeny, analysis of conceptual framework, which includes definitions of "leisure", "leisure activity", "leisure sphere". Features of student youth's leisure abroad and in Ukraine were defined in historical aspect. Student youth was characterized as a subject of leisure activity in terms of informational society. The concept of leisure social pedagogics was substantiated as a scientific basis for realization of social-pedagogical activity with student youth in leisure sphere. Characterization was given for establishment of animational approach to social-pedagogical activity in leisure sphere as a leading one in modern social and cultural conditions. A system of animational social-pedagogical activity with student youth on leisure extracurricular activity level in universities and on open leisure sphere level was developed. Strategic priorities of ASPA implementation with students were defined, particularly – on universities' leisure sphere level, which are: improvement of universities' traditional education spheres for provision of social creativity development in extracurricular activity; expansion of socially positive informational-leisure environment for detection of social subjectivity; direction of socially positive student initiatives to improve social-educational environment of universities; on open leisure sphere level – promotion and realization of socially positive leisure initiatives in open social-cultural space, diversification of prosocial leisure, neutralization of negative, involvement in improvement of leisure sphere and in expansion of global culture in informational society.

Effectiveness of developed system was proven during performance of scientific research and realization of ASPA complex program with student youth in leisure sphere.

Key words: leisure, leisure sphere, leisure activities, student youth, animation approach to social-pedagogical activities in leisure sphere, system of animation social-pedagogical activities with student youth in leisure sphere, student youth as subject of leisure activities under information society's conditions, student youth's social creativity.